



Riikka Jalonen & Laura Heinonen

# KAIKKI MUKANA?

Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön



Koordinaatti

## ***Kaikki mukana? Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön***

ISBN 978-952-7094-29-7 2. painos (pdf)

Riikka Jalonen & Laura Heinonen

Kaikki mukana? Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön.

Julkaisija: Koordinaatti, Oulun kaupunki

### ***Oppaan kirjoittajat:***

Riikka Jalonen, Rauhankasvatusinstituutti ry

Laura Heinonen, Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry

Oppaan sisältöön ovat kirjoittajina ja kommentoijina osallistuneet myös:

Marisel Soto Godoy, Adam Adam, Heta Hölttä, Johanna Laaja, Heta Malinen,

Heli Markkula, Miina Morko, Hanna Niittymäki, Heidi Nissinen, Oscar Ohlis,

Kati Pietarinen, Liban Sheikh, Leena Suurpää ja Jaana Tiiri.

Julkaisija: Koordinaatti, Oulun kaupunki

Julkaisuvuosi: 2019

Graafinen suunnittelu ja taitto: Tiina Haataja, Monetra Oy, Painatuskeskus

Paino: KTMP Group Ab Oy

Kustantaja ja kustannuspaikka: Koordinaatti, Oulu



**OULU**

Opetus- ja  
kulttuuriministeriö



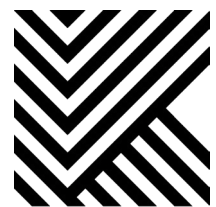


**Riikka Jalonen & Laura Heinonen**

# **KAIKKI MUKANA?**

---

**Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön**



**Koordinaatti**

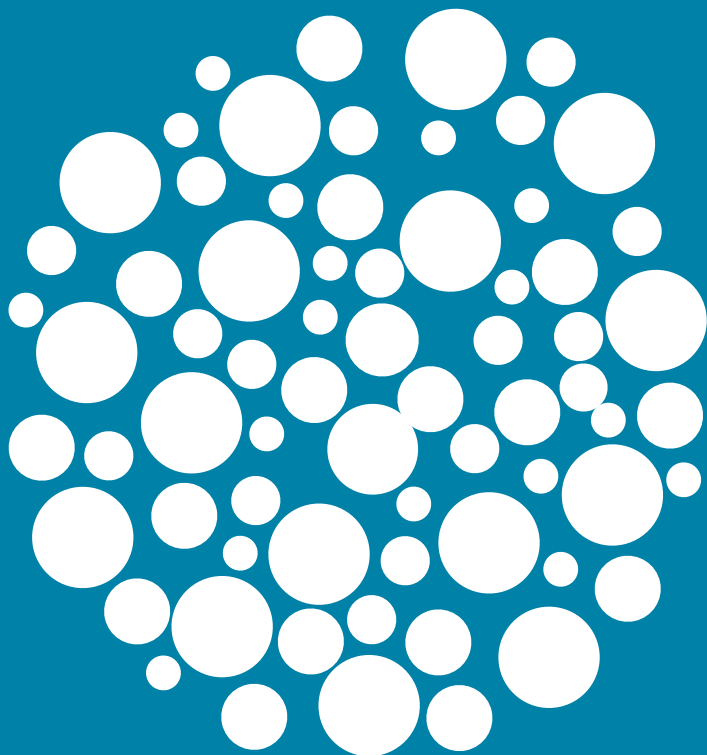



# SISÄLLYS

<b>HALUAMME OLLA AVUKSI</b>	<b>4</b>
Yhdenvertaisuuden edistäjän sanakirja	8
Ajatuksia yhdenvertaisuudesta nuorisotyössä	10
<b>MIKÄ ON YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA</b>	<b>12</b>
Kokemuksesta: Millaista oli kasvaa pienellä paikkakunnalla rodullistettuna lapsena?	15
<b>YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ</b>	<b>18</b>
<b>1. ASKEL: SUUNNITTELUPROSESSIN KÄYNNISTÄMINEN</b>	<b>24</b>
Yhdenvertaisuusprosessin aloitustyöpaja	29
Asiantuntijalta: Vastuu paperittomista nuorista on yhteinen	40
<b>2. ASKEL: NYKYTILANTEEN KARTOITTAMINEN</b>	<b>42</b>
Konkreettisia ideoita kartoitukseen	47
Esteettömyyden ja saavutettavuuden kartoittaminen	51
Asiantuntijalta: Vammaisten nuorten yhdenvertaisuus	53
Työpajamalli yhteiseen kartoitustyöskentelyyn nuorisotilalla	54
<b>3. ASKEL: TAVOITTEIDEN JA TOIMENPITEIDEN VALINTA</b>	<b>58</b>
Työpajatyöskentely ja malli tavoitteiden ja toimenpiteiden valintaan	60
Kokemuksesta: Kesätyöpareina tutuiksi	61
<b>4. ASKEL: SUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN JA SIITÄ TIEDOTTAMINEN</b>	<b>62</b>
Syrjinnästä vapaa alue	63
Vihapuheesta vapaa nuorisotila	64
Asiantuntijalta: Yhdenvertaisuus vaatii normien tiedostamista	66
Kokemuksesta: Kokemuksia turvapaikanhakijanuorten ryhmäkodin johtajana	67
<b>5. ASKEL: SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI</b>	<b>70</b>
<b>ESIMERKKEJÄ NUORTEN TIETO- JA NEUVONTATYÖSTÄ</b>	<b>74</b>
Jalkautuva nuorten tieto- ja neuvontapalvelu luo yhdenvertaisuutta	75
Introduktion till Ungdomsakademin Luckans vägledning	77
<b>NUORTEN TIETO- JA NEUVONTATYÖN EUROOPPALAISET PERIAATTEET</b>	<b>79</b>
<b>LISÄTIETOA</b>	<b>82</b>

# HALUAMME OLLA AVUKSI

---





Nuorisotyöllä ja -toiminnalla on velvollisuus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Velvollisuus perustuu etiikkaan sekä voimassa olevaan lainsäädäntöön, kuten nuorisolakiin, yhdenvertaisuuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että jokaisessa kunnassa tehdään erilliset suunnitelmat siitä, miten yhdenvertaisuutta edistetään yhtäältä omassa toiminnassa ja toisaalta henkilöstöpolitiikassa. Suunnitelmien tulee sisältää arvio nykyisestä yhdenvertaisuustilanteesta; kuvaus menetelmistä, joiden avulla arviointia on tehty sekä lista konkreettisia toimenpiteitä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Kunnan yhdenvertaisuussuunnitelmissa tulee huomioida myös nuorisotyö sekä sitä toteutettava nuorisotoimen henkilökunta. Suunnitelman on hyvä olla mahdollisimman konkreettinen, jotta yhdenvertaisuutta voidaan nuorisotyössä aidosti edistää. Tästä syystä on myös hyvä, että kullekin kunnan toimialalle tehdään omat niiden toimintaa ja palveluja koskevat yhdenvertaisuussuunnitelmat.



## Miksi yhdenvertaisuus on tärkeää?

Kokemukset ryhmään kuulumisesta sekä nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta omana itsenään vahvistavat nuoren turvallisuutta ja identiteettiä. Siksi yhdenvertaisuus on nuorisotyössä erityisen tärkeää. Ryhmäkokemukset, tasapainoiset ihmissuhteet, aktiivinen kansalaisuus ja osallisuus edellyttävät yhdenvertaisuuden toteutumista.

Nuorisotyön arvopohjan ja nuorisolain mukaan yhdenvertaisuuden edistäminen on yksi nuorisotyön tärkeimmistä tehtävistä. Yhdenvertaisuussuunnitelma on hyvä työkalu siihen!



Vaikuttavassa yhdenvertaisuussuunnittelun prosessissa ovat mukana kaikki, joita suunnitelma koskee. Nuorisotoimen kohdalla siis niistä vastaavan johtajan ja hallinnon lisäksi ainakin nuorisotyöntekijät ja nuoret. Näiden avaintoimijoiden sitouttamiseksi voi olla hyödyllistä tehdä työtä myös erillisten toimintojen tasolla eli tehdä omat suunnitelmansa esimerkiksi nuorten tieto- ja neuvontatyöhön tai avoimeen nuorisotoimintaan. Tämä tekee suunnitelman toteuttamisesta helpompaa, eikä suunnitelma jää vain koristeeksi toimintaa ohjaavien dokumenttien kansioon.

*Kaikki mukana? Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön* on tarkoitettu tukemaan yhdenvertaisuussuunnittelun prosessia joko koko nuorisopalveluiden tai yksittäisen nuorisotyön toiminnan tasolla. Puhutellemme oppaassa nuorisotyöntekijää, joka on valinnut tai saanut tehtäväkseen vetää prosessia omassa toimintaympäristössään. Jos olet nuorisopalveluista vastaava johtaja tai nuorisovaltuuston edustaja niin hienoa, tehtävä sopii myös sinulle mainiosti!

Ei ole väliä kenelle prosessin vetovastuu on annettu. Tärkeää on, ettet ole tehtävässä yksin vaan tukenasi on organisaation johto, nuorisotyön ammattilaisia ja sitoutunut työ- tai vertaisyhteisö. Jos kaipaat tukea yhteisön sitouttamiseen, olethan yhteydessä esimerkiksi tämän oppaan toteuttaneisiin tahoihin. Autamme sinua mielellämme eteenpäin työssäsi tarjoamalla tietoa, neuvoja ja koulutusta.

Toivomme, että tämä opas inspiroi nuorisotyöntekijöitä toimimaan ja että jokainen löytää siitä itselleen sopivia työkaluja, normitietoisia ajatuksia ja vinkkejä. Yhdenvertaisuuden toteutumista tukevat yhteisesti sovitut käytännöt, vaikka samalla on tärkeää luottaa yksittäisen nuorisotyöntekijän ammattisuuteen ja jättää henkilökohtaisille ratkaisuille tilaa.

Yhdenvertaisuutta edistetään muun muassa strategisilla valinnoilla, budjetissa ja rekrytoinneissa. Nuorisotyössä yhdenvertaisuusnäkökulmaa tarvitaan myös tilojen ja toimintojen suunnittelussa, viestinnässä, nuorten välisen vuorovaikutuksen tukemisessa ja kaikissa arjen kohtaamisissa. Käytännön nuorisotyössä vastataan päivittäin kysymyksiin, joihin ei ole yhtä oikeaa ratkaisua. Kannustamme toimintatapojen ja rakenteiden kriittiseen tarkasteluun.

**On epäreilua ja vastoin nuorisotyön ammattietikkaa asettaa nuori tilanteeseen, jossa hän joutuu raivaamaan omalle identiteetilleen tilaa ja oikeutta olla oma itsensä.**

**Nuoren ei tarvitse olla rohkea tienraivaaja, vaan nuorisotyöntekijän velvollisuus on edistää yhdenvertaisuutta.**



Tämä opas käsittelee yhdenvertaisuussuunnitelman teon eri vaiheita: ammattieettisten arvojen pohdintaa, uusien käsitteiden haltuunottoa, nykytilanteen kartoitusta, toimenpiteiden valintaa, valmiista suunnitelmasta tiedottamista sekä yhdenvertaisuustyön jatkuvaa arviointia ja päivittämistä. Painotamme suunnittelutyössä herkkyyttä huomioida nuorten identiteettien moninaisuutta ja tunnistaa syrjiviä käytänteitä.

Oppaaseen on poimittu vinkkejä kansalaisjärjestöjen materiaaleista ja esimerkkejä oppilaitosten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyöstä. Oppaassa annamme myös mallit kolmeen noin puolen päivän mittaiseen työpajakokonaisuuteen, joiden avulla omaa yhdenvertaisuussuunnitelmaa voi työstää. Nuorten ja toimialan asiantuntijoiden kirjoitukset haastavat pohtimaan nuorisotyön yhdenvertaisuutta. Lisäksi oppaassa kuvaillaan yhdenvertaisuuteen liittyvää lainsäädäntöä.

Etenemme askel kerrallaan. Muistathan, että toteutetut kehittämistoimet ja omana itsenään nähdynsi tulleet nuoret ovat oleellisempi onnistumisen mittari kuin asiakirjan pituus tai muoto. Tavoitteena on nuorisotyö, jossa jokainen nuori voi osallistua itseään kiinnostavaan vapaa-ajan toimintaan riippumatta toimintakyvystään, taustastaan tai identiteetistään.

Lupaamme, että tämän prosessin myötä opit paljon ja saat aikaan positiivisia muutoksia kohti kaikki mukaan ottavaa nuorisotyötä.

*Paljon onnea, matka alkaa!*

*Helsingissä 29.3.2018*

*Riikka Jalonen ja Laura Heinonen*

# Yhdenvertaisuuden edistäjän sanakirja

**Esteettömyys ja saavutettavuus.** Esteettömyydellä ja saavutettavuudella tarkoitetaan sellaisten esteiden poistamista, jotka vaikuttavat mahdollisuuksiin osallistua toimintaan, olla osallisena, liikkua turvallisesti ja käyttää palveluita. Esteettömyys voi olla fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista. Saavutettavuudella viitataan usein tiedon ja viestinnän tai esimerkiksi verkkopalveluiden käytettävyyteen sekä taloudellisten esteiden poistamiseen.

**HLBTIQ+.** Kirjainyhdistelmällä tarkoitetaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. Kirjaimet ovat lyhennyksiä sanoista homo, lesbo, bi, trans, intersukupuolinen, queer ja monet muut.

**Normi.** Kielitoimiston sanakirjan mukaan normi tarkoittaa sääntöä, ohjetta tai mallia. Tässä oppaassa normeilla tarkoitetaan yhteiskunnassa yleisesti vallitsevia oletuksia siitä, minkälaisia ihmiset ovat ja minkälaisia heidän tulisi olla. Oletukset voivat liittyä esimerkiksi ihmisen sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, alkuperään, uskontoon tai toimintakykyyn. Kiusaamisen ja syrjinnän taustalla ovat usein ulkopuolistavat normit. Haitallisten normien vahvistaminen tuottaa uutta syrjintää ja näkymättömyyttä.

**Normitietoisuus.** Normitietoisuus tarkoittaa yhteiskunnassa vallalla olevien normien kriittistä tarkastelua, syrjivien rakenteiden tunnistamista ja pyrkimystä niiden muuttamiseen.

**Positiivinen erityiskohtelu.** Positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan positiivisia erityistoimenpiteitä, joilla turvataan tosiasiallista yhdenvertaisuutta eli parannetaan syrjinnälle alttiin ryhmän asemaa ja olosuhteita. Positiivista erityiskohtelua eivät ole toimenpiteet, joissa jotain toista ryhmää puolestaan asetetaan muita heikompaan asemaan tai syrjitään.

**Rodullistaminen.** Rodullistaminen tarkoittaa sitä, että ihmisiin liitetään esimerkiksi ihonvärin tai etnisen taustan takia oletuksia, stereotyyppioita ja ennakkoluuloja.

**Sukupuolen moninaisuus.** Sukupuolen moninaisuudella viitataan siihen, että sukupuoli on moninainen ilmiö, joka ei ole jaettavissa kahteen, toisilleen vastakkaiseen ja selvästi toisistaan erotettavaan sukupuoleen, vaan sukupuolen ilmenemismuodot ovat moninaisemat. (Lähde: [seta.fi/sateenkaarisanasto](http://seta.fi/sateenkaarisanasto))

**Sukupuolisensitiivisyys.** Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa herkkyyttä huomioida sukupuolen erilaiset ilmaisutavat, tulkinnat ja vaikutukset eri elämänalueilla, kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Sukupuolisensitiivisessä tyttö- ja poikatyössä tunnistetaan erilaisia tyttöä, poikana ja ihmisenä olemisen tapoja, mutta ei tueta toteuttamaan niitä kyseenalaistamatta. Sukupuolisensitiivisessä työssä pyritään purkamaan, avaamaan ja laajentamaan sukupuoli-rooleja sekä sukupuolittuneita käyttäytymismalleja sukupuolen moninaisuus huomioiden.

**Tasa-arvo.** Kielitoimiston sanakirjassa tasa-arvo rinnastetaan tasa-arvoisuuteen, jolla tarkoitetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa, oikeudellista tasa-arvoa ja taloudellista tasa-arvoa. Suomen lainsäädännössä tasa-arvolla viitataan sukupuolten tasa-arvoon sekä sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta johtuvan syrjinnän ehkäisyyn.

**Toiseuttaminen, toiseus.** Toiseuttamisella tarkoitetaan ajattelutapaa, jossa ”me” erotamme itsemme ”toisista”. Toiseudella voidaan viitata kaikkeen itseen nähden erilaiseksi määriteltyyn, mutta yleensä toiseen liitetään lisäksi poikkeavuuden ja puutteellisuuden leima. Toiseus voi perustua etnisyyteen, sukupuoleen, vammaisuuteen tai mihin tahansa muuhun eroon. Toiseus ei kuitenkaan ole luonnollinen ja pysyvä tosiasia vaan arkisen ajattelun tuote, kuten meidän luokkalaiset – rinnakkaisluokkalaiset, suomalaiset – ruotsalaiset jne.

**Vihapuhe.** Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksessa vihapuhe on määritelty seuraavasti: ”Vihapuhetta ovat kaikki ilmaisumuodot, jotka levittävät, lietsovat, edistävät tai oikeuttavat etnistä vihaa, ulkomaalaisvastaisuutta, antisemitismiä tai muuta vihaa, joka pohjaa suvaitsemattomuuteen. Tämä koskee niin aggressiivista suvaitsematonta kansalaismielisyyttä kuin vähemmistöjen, siirtolaisten, ja siirtolaistaustaisten ihmisten syrjintää ja vihamielisyyttä heitä kohtaan.

**Yhdenvertaisuus.** Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, poliittisesta tai ammattiyhdistystoiminnastaan, perhesuhteistaan, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja turvaamiseksi on laadittu useita lakeja ja sopimuksia.

# Ajatuksia yhdenvertaisuudesta nuorisotyössä

Olemassa olevien valtarakenteiden tunnistaminen, kriittinen vuoropuhelu, tasa-arvoiset mahdollisuudet, toisten kunnioittaminen ja vapaaehtoisuuden pohjalle rakentuva osallistuminen ovat nuorisotyön keskeisiä arvoja ja periaatteita. Näiden arvojen mukaisesti nuorisotyöntekijöiden tehtävänä on toimia muutoksen välikappaleina ja rohkaista nuoria nostamaan esille epäkohtia ja muuttamaan nuorisotyön käytänteitä yhdenvertaisiksi. Yhdenvertaisuussuunnittelun prosessi tarjoaa nuorille mahdollisuuden oman kriittisen ajattelun ja yhteiskunnallisen toimijuuden kehittämiseen.

Yhdenvertaisuus ei ole vain yksilön kohtaamista koskeva kysymys, se on rakenteiden ja normien ravistelua – ja peiliin katsomista. Yhdenvertaisuuden edistäminen ravistelee totuttuja toimintamalleja. Se vaatii muuttamaan ja muuttamaan omaa tapaansa tarkastella itselle tuttua ympäristöä ja toimintoja. Jos haluat muutosta, sinun on oltava valmis asioiden muuttamiseen sekä omien ennakkoluulojen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Nuorisotyö on kohtaamisten ympärille rakentuva ihmissläheinen ammatti. Se vaatii jatkuvaa omien arvojen pohdintaa sekä niiden toteutumisen kriittistä tarkastelua.

Suomalaisessa nuorisotyössä on esimerkiksi totuttu järjestämään peseytymistilat ja saunominen leirikeskustoissa tietyllä tavalla. Usein niissä ei ole otettu huomioon nuoria, joille ei ole luonnollista tai helppoa olla alasti muiden edessä. Asia, joka tuntuu itsestään selvältä monelle, ei välttämättä ole sitä kaikille. Saunojen yhteydessä olevista suihkuista puuttuvat usein yksityisyyden mahdollistavat suihkuverhot. Tämä voi nousta esteeksi lähteä mukaan leireille tai tapahtumiin.

On hyvä pohtia käytänteiden taustoja. Perustuuko totuttu toimintatapa todelliseen tarpeeseen, tutkittuun tietoon ja yhdessä kriittisesti kehitettyyn osaamiseen? Vai onko sen takana tottumus, ajattelemattomuus, pihitys tai joku muu inhimillinen, mutta ei niin ylväs syy? Yhdenvertaisuutta ei voida edistää ainoastaan puuttumalla yksittäisiin syrjintätapauksiin, vaan koko toimintakulttuuria pitää muuttaa.

Esimerkiksi peseytymiskäytänteisiin liittyen yhdenvertaisuutta edistäisi, jos järjestettäisiin automaattisesti turvallisia tiloja, joissa kaikilla on mahdollisuus peseytyä, käydä suihkussa ja saunoa vaikka sitten halutessaan uimapuku tai pyyhe päällä.



Mistä peseytymismahdollisuuksien järjestelyt ja alasti saunomisen tavat kumpuavat?

Ovatko ne sellaisia, joita halutaan ylläpitää vai voisiko niitä yhdenvertaisuuden nimissä muuttaa?



Nuorisotyössä, kuten yhteiskunnassa yleensäkin, yhdenvertaisten mahdollisuuksien puutteesta kärsivät ja syrjinnän kohteeksi joutuvat useimmiten ryhmät, joihin kohdistuu ennakkoluuloja ja stereotyyppioita esimerkiksi etnisen alkuperän tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Yhdenvertaisuuden edistäminen tarkoittaakin usein puuttumista kiusaamiseen, häirintään tai vihapuheeseen. Se voi olla myös syrjinnän vaarassa olevien ihmisten tarpeiden huomioon ottamista erityisten toimenpiteiden avulla.

Aittoa yhdenvertaisuutta voidaan tavoitella vain koko yhteisöstä lähtevällä muutoksella, jossa jokaiselta yhteisön jäseneltä kysytään valmiutta kyseenalaistaa omia ennakkoluulojaan, tapansa toimia sekä tunnistaa itsessään ja muissa olevaa moninaisuutta.

# MIKÄ ON YHDENVERTAISUUS- SUUNNITELMA

---

- ✦ Miten toimitaan, jos nuori käyttäytyy rasisesti nuorisotilalla?
- ✦ Milloin ja miten puututaan homotteluun?
- ✦ Mitä tehdään, jos nuori ehdottaa vain tiettyyn uskonnolliseen ryhmään kuuluville pojille suunnattua toimintaa?
- ✦ Voivatko pelikonsolit sijaita tilassa, jonne ei pääse pyörätuolilla?

Yhdenvertaisuussuunnitelma on yhteisön yhdessä luoma suunnitelma, jossa sovitaan, millaisilla konkreettisilla toimilla yhdenvertaisuutta edistetään. Suunnitelmassa on hyvä kuvata tavoitteet sekä sopia yhdessä, miten tavoitteiden saavuttamista mitataan. Siinä voidaan kertoa myös nykytilanteesta ja yhteisön vahvuuksista sekä aiemmista toimista yhdenvertaisuuden hyväksi. Suunnitelman luonteeseen kuuluu myös työnjaosta sopiminen ja aikajän-teen määrittäminen toimenpiteiden toteuttamiselle.

Yhdenvertaisuussuunnitelma auttaa nuorisotyöntekijää vaatimusten ja odotusten ristipai-neessa. Kun yhdenvertaisuuden lähtökohdat ja tavoitteet on määritelty, voidaan ne muut-taa toiminnaksi. Kaikkia ei tarvitse eikä voi kohdella samalla tavalla. Tärkeintä on olla johdonmukainen ja oikeudenmukai-nen! Yhdenvertaisuussuunnitelma vaatii onnistuakseen kasvatuksellista, ohjaavaa ja osallistavaa työtettä. Suunnitelmaa ei voi tehdä ilman, että nuoret ja koko yh-teistö ovat työssä mukana.

Suunnitteluprosessin aikana pohditte, selvitätte ja arvioitte yhdessä yhdenver-taisuuden toteutumista yhteisössänne tällä hetkellä ja sovitte, miten kehitätte omaa toimintaanne tulevaisuudessa. Suunnitteluprosessin lopputuotos voi olla juuri sellainen kuin te haluatte sen olevan. On tärkeää miettiä, millainen yh-denvertaisuussuunnitelma tukee omaa työtä.

Suunnitelman muoto voi olla perin-teinen asiakirja, mutta myös taulukko, vuosikello, seinälle kiinnitettävä huo-neentaulu tai vaikka piirrosvideo. Mää-ritelkää teille sopivan muodon lisäksi sopiva kunnianhimon taso. Kaikkea ei voi muuttaa kerralla, joten liian rönsyi-levän suunnitelman sijaan on parempi valita muutama toimenpide, joilla on konkreettinen vaikutus nuorisotyönte-kijöiden ja nuorten arkeen.



Suunnitelmaa tehdessä on tärkeää olla realistinen, kaikkea ei tarvitse heti muuttaa. On tärkeää olla rehellinen siinä, miten ja mitä asioita priorisoidaan – keiden osallisuus mahdollistetaan ja keitä erilaisilla valinnoilla suljetaan pois. Ratkaisu ei ole koskaan yksinomaan henkilökohtainen, vaan se yhdistyy nuorten ja muiden mielissä myös työntekijän edustamaan tahoon ja koko toimialan uskottavuuteen.



## Mihin yhdenvertaisuussuunnitelmaa tarvitaan?

Yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää ennakoivaa, erilaiset elämäntilanteet, lähtökohdat ja tarpeet huomioivaa toimintakulttuuria ja käytänteitä. Yhdenvertaisuus ei toteudu itsestään, vaan vaatii työtä.

Yhdenvertaisuutta käsitellessämme emme voi aina tukeutua ainoastaan omaan käsitykseen siitä, mikä on kohtuullista, oikeudenmukaista ja yhdenvertaista. Ensinnäkään se, että kaikkia kohdellaan samalla tavalla, ei tarkoita yhdenvertaisuuden toteutumista. Nuorisotyön ammatillisuuteen kuuluu kyky tunnistaa valtarakenteisiin kytkeytyvät eriarvoistavat käytänteet ja toimintamallit, erilaisten vaihtoehtojen vahvuudet ja ongelmat sekä kyky perustella tehtyjä ratkaisuja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Nuorten kohtaamisen ja kasvun tukemisen näkökulmasta yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on luoda yhteisön yhteinen ymmärrys siitä, mikä on oikea toimintatapa erilaisissa tilanteissa.



Arjessa tekemillään ratkaisuilla työntekijä käyttää valtaa ja rakentaa kuvaa siitä, miten nuorisotyössä kohdataan erilaiset ristiriitatilanteet, kysymykset ja konfliktit. Kenen kohdalla joustetaan, missä tilanteissa mukaudutaan ja milloin pidetään sovituista toimintatavoista kiinni? Monilla vähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on kokemuksia ulossulkemisesta ja syrjinnästä. Heille pitää kyetä selkeästi ja konkreettisilla toimilla viestimään, että nuorisotyöntekijät osaavat tunnistaa syrjivät käytänteet ja että he pyrkivät toimimaan yhdenvertaisesti. Nuoret kyllä huomaavat ja arvostavat, jos nuorisotyöntekijät ovat yhdessä pohtineet aihetta, vaikka kaikki ratkaisut eivät olisikaan heidän mielestään oikeita!





## Kokemuksesta:

# Millaista oli kasvaa pienellä paikkakunnalla rodullistettuna lapsena?

*Sisältövaroitusta: tekstissä kuvataan rasismien kokemuksia yksityiskohtaisesti ja toistetaan rasistisia ilmauksia.*

”Olin pienen pohjoissavolaisen kylän ensimmäinen tummaihoisen poika. Kävin siellä 90-luvulla koulua, alakoulusta lukioon asti. Myöhemmin siirryin opiskelemaan suuremmalle paikkakunnalle Etelä-Suomeen. Harrastin kilpaurheilua ja viihdyin urheiluseuran talkootoiminnassa.”

”Kouluajana tuntui, että piti jatkuvasti todistella, että olin ihan samanlainen lapsi kuin kaikki muutkin. Alakoulun ensimmäisinä vuosina koulussa oli ruokarukouskäytäntö, johon myös muslimilapsen oli osallistuttava. Vanhemmillani tuli koulun kanssa kiistaa ruokavaliostani, koska koulussa ei ymmärretty, etten syö sianlihaa. Olin koulun ensimmäisiä lapsia, joka sai kasvisruokaa joinakin päivinä.”

“

Ala-asteella leikimme toisinaan liikunnantunneilla

**"Kuka pelkää mustaa miestä"**

-leikkiä, jossa luonnollisesti minä olin se, joka jahtasi muita lapsia. Opettaja ja luokkatoverit pitivät tätä hauskana ja kyllä minä itsekin sille nauroin. Jälkikäteen se saa minut lähinnä surulliseksi.

”

”Olin alakoulun viimeisinä vuosina selvästi silmätikkuna käytökseni suhteen. Tuntui, että muut pojat saivat rellestää ja riehua, mutta minulle ei vastaavaa sallittu. Luokkatoverini kertoivat minulle usein, mitä heidän kotonaan puhuttiin afrikkalaisista ja muslimeista, eikä se ollut kaunista kuultavaa.”

”Yläkoulussa en tuntenut itseäni enää opettajien silmätikuksi, mutta ylempien luokkien oppilaat alkoivat kiusata minua säännöllisesti. Kiusaaminen ilmeni fyysisenä päällekyymisenä, muka vahingossa tungoksissa tönimisenä tai suorana uhkailuna ja julkisena huuteluna.”

”Opettajat eivät osanneet tehokkaasti puuttua kiusaamiseen, vaikka olivatkin siitä tietoisia. Jotkut kiusaajat puhuivat esimerkiksi kovaan ääneen opettajille Brunbergin vanhoista suukoista, kun olin lähistöllä. Vanhempi opettajakunta ei tuntunut ymmärtävän, mitä tilanteessa varsinaisesti tapahtui. Tuntui, etten ollut turvassa kiusaajilta edes oman opettajan läsnäollessa.”

”En muista, että yläasteella olisi puhuttu syrjinnästä tai rasismista, mutta maahanmuutosta ja sen ongelmista Suomessa puhuttiin. Biologian ja maantiedon tunneilla opeteltiin myös aivan selkeää rotuoppia kirjojen pohjalta, ja eräs mukava naisopettaja otti minut esimerkiksi ”negroideille” ja toisinaan myös ”mulateille” tyyppillisestä hiusten laadusta ja nenän mallista. Silloin en kuitenkaan osannut sanoa, mikä siinä tuntui väärältä.”

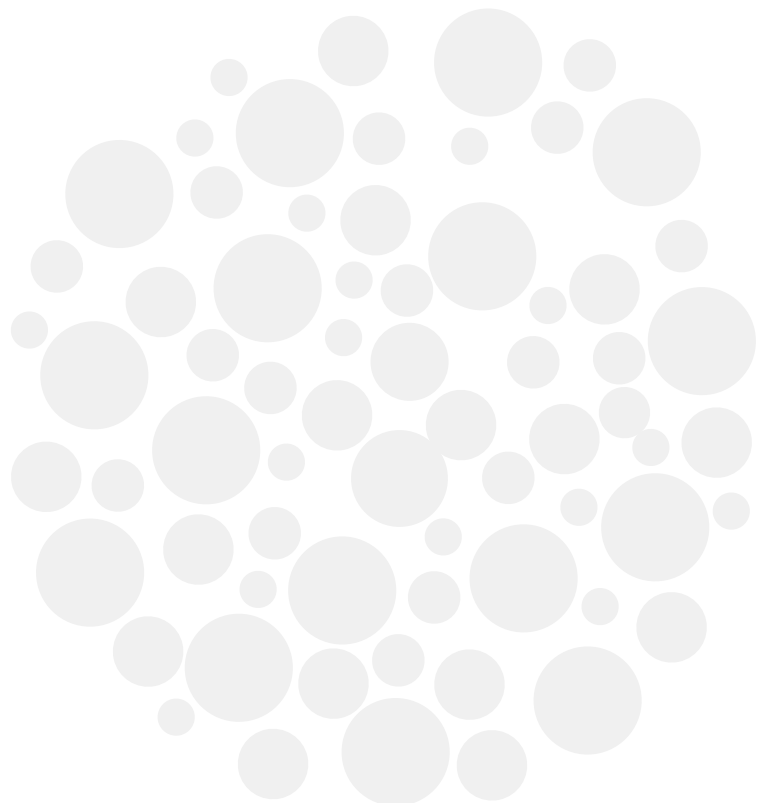
”Usein tuntui, että jouduin tekemään enemmän työtä samojen arvosanojen eteen kuin muut oppilaat. Menestys äidinkielen esseessä johti epäilyyn plagioinnista. Myöhemmin kirjoitin äidinkielestä laudaturin ja pääsin opiskelemaan suomen kieltä yliopistoon. Huomasimme muiden oppilaiden kanssa, että muidenkin oppiaineiden arvosanakriteerit olivat minulle erilaisia kuin muille. Näistä oli kuitenkin lähes mahdotonta sanoa lapsena opettajille. Tuntui, etten saanut olla huono oppilas, mutten toisaalta liian hyväkään.”

”Lukioon mennessä ilmapiiri vaihtui ja asia onneksi helpottui. Lukiossa erilaisuuteen suhtauduttiin positiivisemmin ja monilla nuorilla oli toisistaan eroavia alakulttuureja. Myös lukion opettajakunta oli pääasiassa upean valveutunutta ja normikriittistä. Poikkeuksiakin oli: eräs lukion opettaja ehdotti minulle, että kirjoittaisin äidinkieleni, eli suomen, toisena kielenä. Hän myös ainoana henkilönä oli sitä mieltä, etteivät alatoiveeni olleet realistisia ja suositteli "sopivampia" vaihtoehtoja kaltaiselleni nuorelle.”

”On tärkeää, että lapsen tai nuoren elämään liittyvät aikuiset pitävät keskusteluyhteyden vanhempiin auki. Lapselta itseltään on myös hyvä kysyä, miten hän haluaa tulla kohdelluksi tai miten hän haluaa toimia joissain tilanteissa. Minun kohdallani olisi voinut kysyä vaikkapa ruokarukouksesta, liharuuista tai joulujuhlista.”

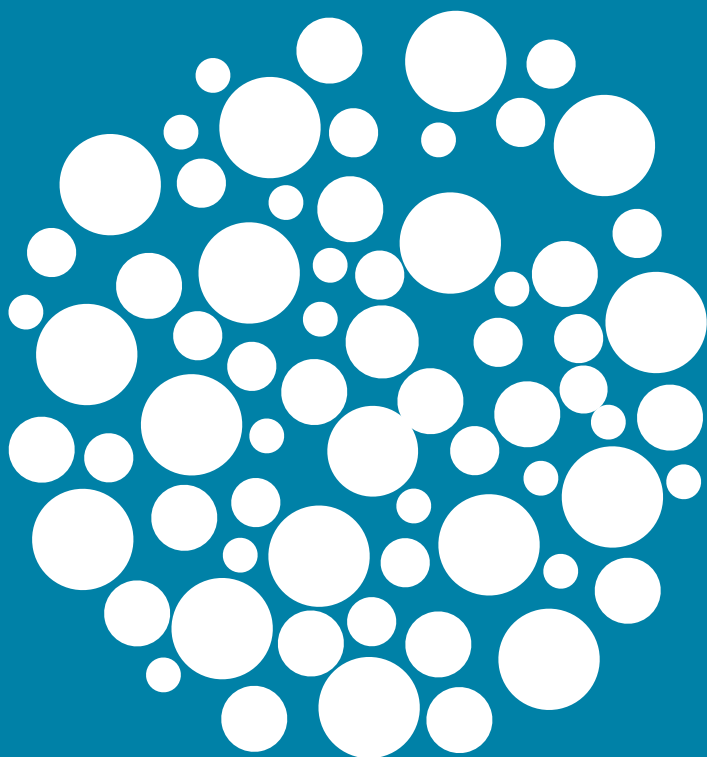
”Uskon kuitenkin, että menemme parempaan suuntaan ja kulttuurinen sensitiivisyys, yhdenvertaisuus ja rasminvastaisuus ovat asioita, joista tänä päivänä Suomessa puhutaan.”

*Kirjoittaja opiskelee sosiologiaa Tampereen yliopistossa ja toimii Rauhankasvatusinstituutin yhdenvertaisuuskouluttajana.*



# YHDENVERTAISUUS JA TASA-ARVO LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ

---



# Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaisesti sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia eikä ketään saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että jokaisella työntekijällä ja toimintaan osallistuvalla tulee olla samanlaiset mahdollisuudet tehdä työtä, osallistua ja tulla kohdelluksi riippumatta hänen taustastaan.

Yhdenvertaisuus ei ole kuitenkaan vain syrjimättömyyttä. Yhdenvertaisuudessa on kyse ymmärtämisestä, asenteista, ajattelutavasta ja toisten huomioon ottamisesta.

## Kielletty syrjintä yhdenvertaisuuslain mukaan:

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

# Tasa-arvo

Tasa-arvolla viitataan useissa yhteyksissä miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986). Tasa-arvon käsite on laissa laajennettu huomioimaan sukupuolen moninaisuus. Se kattaa naisten, miesten sekä transihmisten ja intersukupuolisten tasa-arvon.

Tasa-arvon toteutuminen nuorisotyössä tarkoittaa sitä, että jokaiselle työntekijälle ja toimintaan osallistuvalla tulee taata tasa-arvoiset mahdollisuudet sekä tasa-arvoinen kohtelu riippumatta hänen oletetusta sukupuolestaan, sukupuoli-identiteetistään tai sukupuolen ilmaisustaan.

## **Tasa-arvolaki (7 §) kieltää syrjinnän sukupuolen perusteella ja syrjinnällä tarkoitetaan:**

- ▶ *naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella*
- ▶ *eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä*
- ▶ *eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella*
- ▶ *eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epädulliseen asemaan sukupuolen perusteella*
- ▶ *eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perhehuoltovelvollisuuden perusteella*
- ▶ *seksuaalista häirintää ja häirintää sukupuolen perusteella samoin kuin käskyä tai ohjetta harjoittaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää on pidettävä tässä laissa tarkoitettuna syrjintänä.*

# Syrjinnän muodot

## 1) Välitön syrjintä

Jotakuta kohdellaan kielletyn syrjintäperusteen nojalla huonommin kuin jotakuta muuta.

**Esimerkki:** kielletään tiettyä kansallispukua käyttäviltä pääsy paikkoihin.

## 2) Välillinen syrjintä

Näennäisesti puolueeton sääntö asettaa henkilöt todellisuudessa eriarvoiseen asemaan.

**Esimerkki:** kielletään käyttämästä pään peittävää huivia nuorisotilalla. Sääntö koskee kaikkia, mutta vaikuttaa todellisuudessa vain huivia uskonnon tai kulttuurin vuoksi käyttäviin.

## 3) Häirintä

Henkilön ihmisarvon loukkaamista kiellettyihin syrjintäperusteisiin liittyen siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

**Esimerkki:** maahanmuuttajataustaiset yhdistetään puheessa rikollisuuteen.

## 4) Kohtuullisten mukautusten epääminen

Järjestäjä kieltäytyy tekemästä tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotka tarvittaisiin, jotta vammaisen henkilö voisi osallistua yhdenvertaisesti.

**Esimerkki:** kieltäydytään rakentamasta kaiteita portaisiin, vaikka se olisi edellytys näkövammaisen nuoren turvalliselle liikkumiselle.

## 5) Käsky tai ohje syrjiä

Käsky tai ohje voi olla esimerkiksi syrjintään liittyvä tai syrjinnän aikaansaamiseksi annettu opastus, toimintaohje tai velvoite.

Edellytyksenä on, että ohjeen tai käskyn antajalla on toimivalta tai asema antaa ohjeen tai käskyn saajalle velvoittavia määräyksiä.

**Esimerkki:** esimies ohjeistaa, ettei retkelle saa ottaa mukaan tiettyyn ryhmään kuuluvia nuoria.

Erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.

# Nuorisolaki

Uusi nuorisolaki tuli voimaan vuoden 2017 alussa. Lain tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, opimista samoin kuin nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa, edistää ja tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja oikeuksien toteutumista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sisältyivät jo vuonna 2006 voimaan tulleeseen edelliseen nuorisolakiin, mutta silloin ne olivat lähtökohtia lain tavoitteiden toteuttamisessa. Uudessa laissa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen vahvistettiin osaksi lain keskeisiä tavoitteita.

“

Yhdenvertaisuus maksaa ja vaatii työaikaa, mutta älä anna resurssien niukkuuspuheiden hämätä itseäsi. Laki on puolellasi, kun edistät yhdenvertaisuutta. Resurssien niukkuuteen viittaaminen on vain yksi yleisimmin käytössä olevista.

”

Merkittävä muutos oli myös se, että uudessa nuorisolaissa lain tavoitteet on aikaisempaa selkeämmin kytketty lain valtionrahoitusta koskeviin säännöksiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen valtionapukelpoisuudesta. Nuorisolain mukaan avustuskelpoiseksi voidaan hyväksyä järjestö, joka toteuttaa lain säädetyt tavoitteita ja lähtökohtia. Pykälä siis mahdollistaa sen, että ministeriö valtionapukelpoisuusharkinnassaan sulkee avustuksen piiristä pois sellaisen nuorisoalan järjestön, joka toimii yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon tavoitteiden vastaisesti, tai on niiden suhteen välinpitämätön.

Edellä mainittu koskee myös muita nuorisotyön toimijoita, kuten nuorisokeskuksia, valtakunnallisia nuorisoalan osaamiskeskuksia ja nuorten työpajatoimintaa. Esimerkiksi myönnettäessä valtionavustuksia kuntien nuorisotoimelle, tulee niiden toteuttaa lain tavoitteita, kuten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä. Yhdenvertaisuussuunnitelma on oiva tapa sen todentamiseen, että yhdenvertaisuutta on nuorisolain mukaisesti edistetty nuorisotyössä.

Myös nuorisoalalla tulee noudattaa Suomen ratifioimia kansainvälisiä sopimuksia, jotka velvoittavat puuttumaan syrjintään ja edistämään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurien moninaisuutta. Suomi on ratifioinut, ja on siten velvollinen noudattamaan, useita



kansainvälisiä syrjintään puuttumiseen sekä yhdenvertaisuuden, tasa-arvon sekä kulttuuri-  
en moninaisuuden edistämiseen velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia (ns. kansainväliset  
ihmisoikeussopimukset). Tällaisia ovat esimerkiksi YK:n rotusyrjinnän poistamista koskeva  
yleissopimus, lapsen oikeuksien yleissopimus ja naisten syrjinnän poistamista koskeva yleis-  
sopimus sekä monet Euroopan neuvoston piirissä tehdyt sopimukset.



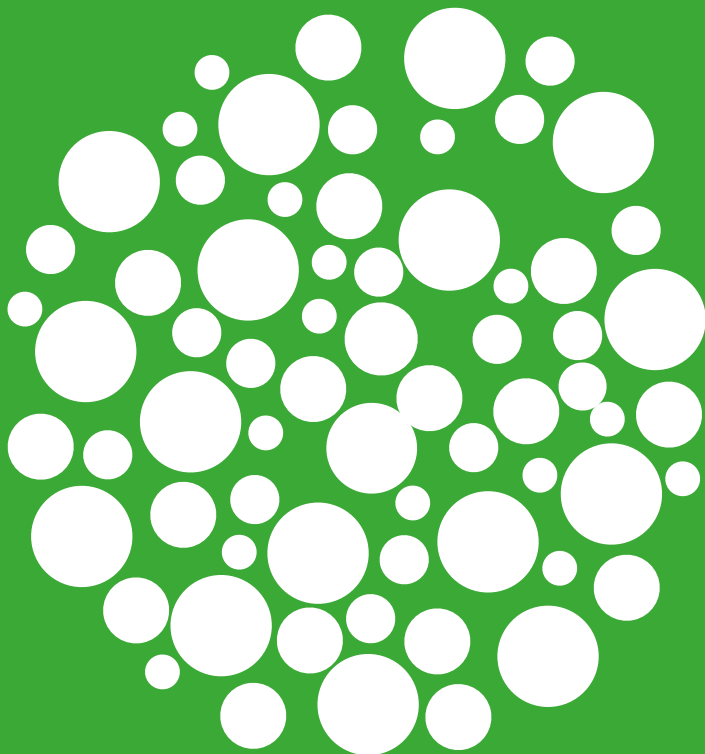
On totta, että tulkit ovat usein kalliita.  
Vanhat tilat vaativat lähes poikkeuksetta  
remonttia ollakseen esteettömiä.  
Mutta voisiko kommunikaatiota parantaa jollain  
muulla tavoin, tai voisiko uudet tilat valita  
esteettömyysnäkökulmasta?  
Aina muutos kohti yhdenvertaisuutta ei vaadi  
taloudellisia resursseja.  
Soijanakki ei nykyään maksa sen enempää kuin  
sianmakkara ja saattaa säilyäkin paremmin!  
Vessojen sukupuolitarrojen muutos hoituu  
maksutta, jos niin halutaan, mutta säästää  
transihmisen tai sukupuoli-identiteetistään  
epävarman kävijän turhalta stressiltä.



# 1. ASKEL:

# SUUNNITTELU- PROSESSIN KÄYNNISTÄMINEN

---



Päätös yhdenvertaisuussuunnittelun käynnistämisestä on tärkeää tehdä yhdessä. Onko organisaation johto sitoutunut asiaan ja valmis ohjaamaan siihen resursseja? Ovatko kollegat mukana tekemässä työtä omissa toiminnoissaan? Suhtautuvatko nuoret myönteisesti teeman nostamiseen esille? Päätäkää yhdessä prosessin aloittamisesta ja kulusta. Tehkää esimerkiksi ensi vuodesta yhdenvertaisuuden teemavuosi! Varmistakaa, että työ näkyy vuosikellossa, toiminta- tai työsuunnitelmissa sekä tarvittaessa budjetissa.

Muutosten aiheuttama vastarinta liittyy tutuksi ja turvalliseksi koetulta mukavuusalueelta poistumiseen. Vastarintaan voi suhtautua lempeydellä, nähdä sen arvon arvioitaessa muutoksen paremmuutta suhteessa olemassa olevaan. Yhdenvertaisuuden edistäminen näytetty usein etuoikeutettuun asemaan tottuneille yksilöille ja ryhmille epäoikeudenmukaisena muutosvaatimuksena. Ole siis valmis vastarintaan. Sitä voi löytyä yllättävän paljon niin itsestäsi, työkavereista kuin nuoristakin!

### **Aloittaessasi yhdenvertaisuussuunnittelua, kysy itseltäsi seuraavat kysymykset:**

- ▶ **Kenen ehdoilla työtäni teen?**
- ▶ **Mitkä ovat työtäni ohjaavat keskeisimmät arvot?**
- ▶ **Miten ne suhteutuvat nuorisolakiin ja nuorisotyön ammattieettisiin lähtökohtiin?**
- ▶ **Tuenko nuoressa olevaa erityisyyttä vai vahvistanko normatiivista käytöstä, jolla nuori sopeutuu joukkoon?**
- ▶ **Miten suhtaudun itselleni vieraaseen?**
- ▶ **Tunnistanko rasismia, homo- ja transfobiaa, seksismia, vammaisuuteen tai kulttuureihin kohdistuvaa syrjintää?**
- ▶ **Onko minulla riittävästi välineitä puuttua kiusaamistilanteisiin tai vihapuheeseen?**

“

Jotta saat yhteisön sitoutettua yhdenvertaisuuden edistämiseen, voi olla tarpeen onnistua vastaamaan vastustukseen ja kysymyksiin.

”

## Tässä muutamia yleisimpiä:

### Miksi tällaista pitää tehdä?

#### Taas lisää hallinnollisia asiakirjoja pöytälaatikkoon.

Yhdenvertaisuuden edistäminen ei ole ainakaan pelkästään hallinnollista työtä. Kuten tässä oppaassa on kerrottu, ei suunnitelmalle ole tiettyä määrämuotoa, eikä sen sisällölle ole tarkkoja vaatimuksia. Kyseessä on oman toiminnan tarkastelu, sen varmistaminen, että toimintamme on kaikille avointa ja turvallista. Suunnitelma voi olla vähimmillään muutaman kohdan lista, huoneentaulu tai miellekartta.

### Onko tästä mitään hyötyä meidän nuorille?

Nuorisotyö kasvattaa nuoria toimimaan ryhmissä ja yhteisöissä ja vaikuttaa siten osaltaan niihin periaatteisiin, joiden mukaan yhteiskunnassa toimitaan. Nuorisotyön tehtävänä on vahvistaa nuorten aktiivista kansalaisuutta, synnyttää kuulumisen ja osallisuuden kokemuksia ja vahvistaa sosiaalista luottamusta. Syrjintä, ulkopuolisuuden kokemukset ja epäasiallinen kohtelu toimivat näitä tavoitteita vastaan.

## Taas on keksitty joku uusi trendijuttu.

### Miten tämä liittyy minun työhöni?

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus perustuvat ihmisoikeussopimukseen, perustuslakiin ja muuhun lainsäädäntöön. Ne on usein jossain muodossa kirjattu myös kunnan tai nuorisotyön arvoihin. Näiden arvojen toteuttamiseksi jokapäiväisessä työssä on tarpeellista tunnistaa epäkohdat ja tehdä aktiivisia kehittämistoimia. Kun toiminta on saavutettavaa ja turvallista, saamme laajemman joukon nuoria osallistumaan toimintaan aktiivisesti.

### Miksi kaikkien pitäisi osallistua?

#### Tämähän on vapaa-ajan toimintaa!

Kaikkien ei tarvitse osallistua, mutta kaikkien pitää voida osallistua. Edes nuori itse ei välttämättä osaa tunnistaa niitä syitä, miksi hän ei osallistu. Ei riitä, että ovet ovat auki, sisälle pitää myös aktiivisesti kutsua ja luoda reittejä. Suunnitelmallinen yhdenvertaisuuden edistäminen mahdollistaa koko kohderyhmän tavoittamisen, jolloin voimme kuulla kaikkia kunnan nuoria ja heidän tarpeitaan. Tavoitamme myös ne nuoret, jotka voisivat hyötyä nykyistä enemmän kunnan palveluista, vapaa-ajan toiminnasta, toimivista vertaisryhmistä tai aikuiskontakteista.

### Ei meillä käy

#### vammaisia/homoja/maahanmuuttajia/vähemmistöjä.

Ensinnäkin, mitä luultavimmin käy. Monet vähemmistöidentiteetit eivät näy päälle päin. Entä olemmeko miettineet, miksi vähemmistöryhmiin kuuluvia nuoria ei osallistu toimintaamme tai voi olla toiminnassa näkyvillä omana itsenään? Voisiko kyse olla sellaisista syrjivistä tai ulossulkevista rakenteista ja käytännöistä, joita emme ole tulleet havainneeksi?

### Kannattaako nähdä näin paljon vaivaa,

#### jos tästä hyötyy vain osa nuorista?

Yhdenvertaisuus palvelee kaikkia, ei vain syrjinnän vaarassa olevia. Syrjimättömyys, turvallinen ja kunnioittava ilmapiiri ja eri ryhmien väliset toimivat suhteet tuottavat hyvinvointia ja vahvistavat niin yksilöiden kuin yhteisöjenkin toimintakykyä. Yhdenvertaisuuden toteuttamiseen voivat vaikuttaa myös esimerkiksi asuinpaikka, toimeentulo, sukupuoli, ikä tai muut sellaiset tekijät, jotka eivät välttämättä liity vähemmistöasemaan.

Yhdenvertaisuussuunnittelun onnistumisen lähtökohtana on luottamuksellisen ja kunnioittavan toimintakulttuurin luominen, jossa ollaan valmiita kuulemaan erilaisia näkökulmia ja ratkomaan yhdessä esille nousevia yhdenvertaisuuden ongelmia. Nuorisotyön kohdalla osallisuuden merkitys lienee itsestään selvä: toimintaan osallistuvat ja kohderyhmään laajemminkin kuuluvat nuoret tulee ottaa mukaan prosessiin. Mitä osallistavampi prosessi on, sitä todennäköisemmin saatte aikaan merkityksellisiä ja pysyviä muutoksia!

Erilaisten ihmisten osallistumisen kautta pyritään saavuttamaan yhteinen näkemys siitä, millainen on aidosti yhdenvertainen nuorisotyö, jossa jokainen voi turvallisesti olla oma itsensä. Jos prosessiin osallistuu ainoastaan etuoikeutetussa asemassa olevia aikuisia ja jo nyt aktiivisesti toimintaan osallistuvia nuoria, voivat monet piilossa olevat syrjivät käytännöt ja osallistumisen esteet jäädä huomaamatta. Osallisuuteen panostaminen vahvistaa näkemystä siitä, että yhdenvertaisuussuunnittelu on kaikkien yhteinen projekti ja motivoi siten yhä useampaa myös toteuttamaan yhdenvertaisuutta käytännössä.

Jos koette mielekkääksi, voitte perustaa yhdenvertaisuussuunnitelmajärjestelmän ohjaamaan ja tukemaan yhdenvertaisuustyöryhmän. Jos tämä ei tunnu teille sopivalta tavalla, mieti muita tapoja kerätä tarvittava osaaminen ja näkökulmat yhteen. Erillisen työryhmän sijaan yhdenvertaisuussuunnitteluun osallistumisen voi lisätä vaikkapa nuorisovaltuuston, talotoimikunnan tai muun jo olemassa olevan ryhmän toimenkuvaan. Jos jossain, niin yhdenvertaisuussuunnittelua ohjaavassa ryhmässä moninaisuus on hyödyksi! Jos ryhmässänne ei ole syrjintää kokeneita tai muuten erilaisia näkökulmia, miettikää, mistä niitä löydätte. Muistakaa myös, etteivät yksittäisen ihmisen kokemukset vastaa kaikkien samaan vähemmistöön identifioituvien kokemuksia.

Työryhmällä tai vastaavalla on tärkeää olla jo prosessin alussa riittävästi tietoa yhdenvertaisuudesta sekä eri syrjintäperusteista ja syrjinnän muodoista. Ryhmään voidaan kutsua myös yhteisön ulkopuolisia asiantuntijoita kouluttamaan yhdenvertaisuudesta tai kertomaan jonkin vähemmistöryhmän kohtaamasta syrjinnästä. Kannattaa huomioida, ettei esimerkiksi sukupuolivähemmistöön kuuluva työntekijä välttämättä halua puhua omista syrjintäkokemuksistaan työpaikallaan, tai ettei nuori halua välttämättä edustaa yksittäistä vammaisryhmää omalla nuorisotalollaan. Yhdenvertaisuussuunnittelu on luonteva tapa tuoda järjestöjen asiantuntemus osaksi nuorisotyön kehittämistyötä.

“

Annamme seuraavaksi yhden esimerkin yhdenvertaisuussuunnittelun aloitustyöpajasta. Se voidaan ohjata yhdenvertaisuusprosessista vastaavalle työryhmälle, työyhteisölle tai avoimena työpajana esimerkiksi nuorisotilalla, jolloin siihen voivat osallistua nuoret ja työntekijät yhdessä.

”

# Yhdenvertaisuusprosessin aloitustyöpaja

Tämä työpaja on mahdollista toteuttaa kolmessa tunnissa. Varatkaa lisäksi aikaa tauolle. Jos teillä on enemmän aikaa, voitte tehdä lisäharjoituksia. Tämän työpajan tavoitteena on orientoitua yhdenvertaisuustyöhön ja luoda yhteinen ymmärrys siitä, mitä yhdenvertaisuus tarkoittaa ja miksi se on tärkeää.

- 1.** Käykää esittelykierros läpi niin, että jokainen kertoo nimensä ja yhden teon, jolla on itse edistänyt yhdenvertaisuutta viimeisen vuoden aikana joko omassa arjessaan tai työssään. Käykää kierroksen lopuksi yhteinen keskustelu siitä, mitä yhdenvertaisuus teille yhteisönä tarkoittaa. (15-30 min.)
- 2.** Kerro ryhmälle prosessin tavoitteista, vaiheista ja aikataulusta. (15-30 min.)
- 3.** Tehkää Vihan pyramidi -harjoite. (120 min.)
- 4.** Tehkää Teflon-testi. (10 min.)
- 5.** Anna ennakkotehtävä seuraavaan yhteiseen tapaamiseen, jonka teemana on yhdenvertaisuuden nykytilanteen kartoittaminen. Voitte sopia esimerkiksi, että jokainen työntekijä nostaa nuorten kanssa puheeksi kysymykset oppaan sivulta 47. Osalle sopiva tehtävä voi olla tavata paikallisten vähemmistö- ja ihmisoikeusjärjestöjen edustajia ja keskustella heidän kanssaan yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Sivulla 47–48 ja oppaan lopussa on vinkkejä järjestöistä ja muista toimijoista. (5 min.)

Seuraavassa on kuvattu työpajan harjoitukset sekä vaihtoehtoisia tai lisäharjoituksia (Identiteetti ja ennakkoluulot, Vaihda näkökulmaa, Sanat jotka satuttavat). Voitte käyttää myös videoita (sivu 45) ja niiden pohjalta keskustelemista pienryhmissä, joissa on sekä nuoria että aikuisia. Työyhteisössä voitte tehdä rooliharjoituksen, jossa harjoittelette näiden kysymysten esittämistä nuorille.

## 1.Vihan pyramidi -harjoitus

Itselle suotuisien valtarakenteiden tunnistaminen on usein vaikeaa. Vihan pyramidi -harjoite tuo yksinkertaisimmillaan esille yhdenvertaisuustyön ja matalan puuttumiskynnyksen tärkeyden osana kasvattajan työtä.

Harjoitteen tavoitteena on tarkastella suomalaisen yhteiskunnan nykytilannetta yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja väkivallattomuuden näkökulmasta. Sen avulla voidaan tuoda näkyväksi millaisista osatekijöistä eri ihmisryhmien väliset konfliktit rakentuvat. Se auttaa ymmärtämään mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisen ja väkivallattoman yhteiskunnan rakentamiseksi. Harjoitus auttaa nuorisotyöntekijää hahmottamaan sen, miten hän voi yksilönä ja kasvatusalan ammattilaisena vahvistaa, ylläpitää tai muuttaa yhteiskunnan arvoja ja käytänteitä.

### Ohjeistus harjoitteen ohjaajalle:

1. Heijasta vihan pyramidi taululle (löytyy [Maailmankoulu.fi](http://Maailmankoulu.fi)-sivustolta hakusanalla vihan pyramidi).
2. Kerro, että seuraavaksi tarkastellaan sitä, millaiset tekijät vahvistavat vihan, epäluuloisuuden, vastakkainasettelujen ja väkivallan lisääntymistä yhteiskunnassa. Kerro, että vihan pyramidi on yksi malli siitä, mistä väkivalta saa polttoaineensa ja mihin epäoikeudenmukaisuuden ja väkivallan kulttuuri pahimmillaan johtaa.
3. Jaa osallistujat kuuteen pienryhmään. Pyydä heitä keskustelemaan joitain minutteja siitä, millä tavoin pyramidin eri tasot ovat omassa naapurustossa, kotikaupungissa, muualla Suomessa tai ulkomailla todellisuutta tänä päivänä? Millaista välinpitämättömyyttä tai häirintää he ovat esimerkiksi todistaneet omakohtaisesti tai nähneet mediassa?
4. Käykää tämän jälkeen vihan pyramidi keskustellen läpi koko ryhmän kanssa yksi osio kerrallaan alhaalta ylöspäin. Kysy tarkentavia kysymyksiä, esimerkiksi mitä on konkreettisesti tapahtunut ja ketkä ovat olleet osallisia?



# Vihan pyramidi



## Portaat kohti yhdenvertaisuuden toteutumista ja rauhan kulttuuria

- A** Kerro, että seuraavaksi kartoitetaan, mitä eri toimijat ja erityisesti nuorisotyöntekijät voivat tehdä epäoikeudenmukaisuuden ja väkivallan kulttuurin voimistumisen ehkäisemiseksi tai siihen puuttumiseksi. (Toisin sanoin: millaiset teot edistävät ja vahvistavat yhdenvertaisuutta ja väkivallattomuutta.)  
Voidaan työskennellä samoissa pienryhmissä kuin aikaisemmin. Jaa osallistujat 3-6 hengen ryhmiin ja anna kullekin ryhmälle yksi pyramidin tasoista 1-6.  
Jos ryhmä on kovin pieni, voit yhdistää tasot (1+2, 3+4, 5+6).
- B** Pyydä pienryhmiä miettimään jokaisen ryhmälle jaetun pyramidin tason kohdalla, miten siihen voidaan vaikuttaa. Kehota ryhmäläisiä miettimään mahdollisimman konkreettisesti, mitä voidaan tehdä ja erityisesti mitkä ovat oman ammattiryhmän tavat vaikuttaa.
- C** Pura tehtävä yhdessä vihan pyramidin taso kerrallaan ylhäältä alas. Kirjoita vihan pyramidin eri osioiden nimet (välinpitämättömyys, ennakkoluuloiset asenteet, ennakkoluuloinen toiminta, syrjintä, väkivalta, kansanmurha) erillisille fläppipapereille. Jokaiselle paperille kirjoitetaan kuka voi tehdä ja mitä ko. asiaan puuttumiseksi tai sen ennaltaehkäisemiseksi. Kun kaikki osiot on käyty läpi, paperit kiinnitetään seinälle siten, että niistä muodostuu portaat yhdenvertaiseen ja väkivallattomaan yhteiskuntaan.
- D** Jaa jokaiselle osallistujalle kolme post-it -lappua. Pyydä heitä miettimään, mitä "sinä itse voit tehdä yhdenvertaisen ja väkivallattomaan yhteiskunnan rakentamiseksi". Kannusta jokaista miettimään tätä konkreettisten esimerkkien kautta.
- E** Pyydä jokaista kiinnittämään post-it -laput uuden pyramidin portaille sille tasolle, jolle itse mieltää asian kuuluvan.
- F** Kysy ryhmäläisiltä, millaisia ajatuksia tämä tehtävä heissä herätti. Pyri saamaan aikaan keskustelua ja kiinnittämään huomio siihen, että portaiden ensimmäisillä tasoilla on paljon vaikutusmahdollisuuksia: jokainen ihminen voi vaikuttaa arkielämässään omilla teoillaan. Lisäksi voi nostaa keskusteluun sitä, miten tärkeää on puuttua viattomalta vaikuttaviin toiseuttaviin vitseihin, huhuihin ja väärän tiedon levittämiseen. Niillä luodaan pohja avoimmalle syrjinnälle ja poissulkemiselle. Mitä ylemmäs portaita tai vihan pyramidia mennään, sitä rajallisemmiksi vaikutusmahdollisuudet käyvät. Jossain vaiheessa tilanne karkaa käsistä.
- G** Käykää harjoituksen jälkeen vielä keskustelua siitä, millaisia ajatuksia harjoitus herätti omista mahdollisuuksista vaikuttaa yhteiskunnassa ja mitä harjoitteesta esille tullutta olisi hyvä huomioida yhdenvertaisuussuunnitelmassa.

## 2. Teflon-testi

Seuraavan testin avulla voi tutkia omaa asemaansa yhteiskunnassa ja tulla tietoiseksi siitä, joutuuko elämässään syrjityksi yhdenvertaisuuslain määrittämien syrjintäperusteiden mukaan. Testissä jokainen osallistuja merkitsee ylös saamansa pisteet. Niitä ei kuitenkaan tarvitse kertoa toisille, koska kyse on ennen kaikkea oman tietoisuuden lisäämisestä. Voit tehdä testin itseksesi tai voitte tehdä sen porukalla ja vaihtaa ajatuksianne testin tuloksista.

Teflontestin kysymys kuuluu: kuinka usein joudut elämässäsi epämukaviin tilanteisiin tai epämukavan erityishuomion kohteeksi seuraavien ominaisuuksiesi takia?

- ▶ *ikä,*
- ▶ *etninen tausta,*
- ▶ *kansalaisuus,*
- ▶ *äidinkieli tai kielet,*
- ▶ *uskonto tai maailmankatsomus,*
- ▶ *sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja tapa ilmaista sukupuolta,*
- ▶ *seksuaalinen suuntautuminen,*
- ▶ *vammaisuus,*
- ▶ *terveydentila,*
- ▶ *-poliittinen mielipide / vakaumus.*

Usein: 3 pistettä, Joskus: 2 pistettä, Harvoin: 1 piste, En koskaan: 0 pistettä

Kukin laskee itselleen pisteet 0-3 jokaisesta kohdasta. Pisteitä voi saada kaikkiaan 0 - 30.

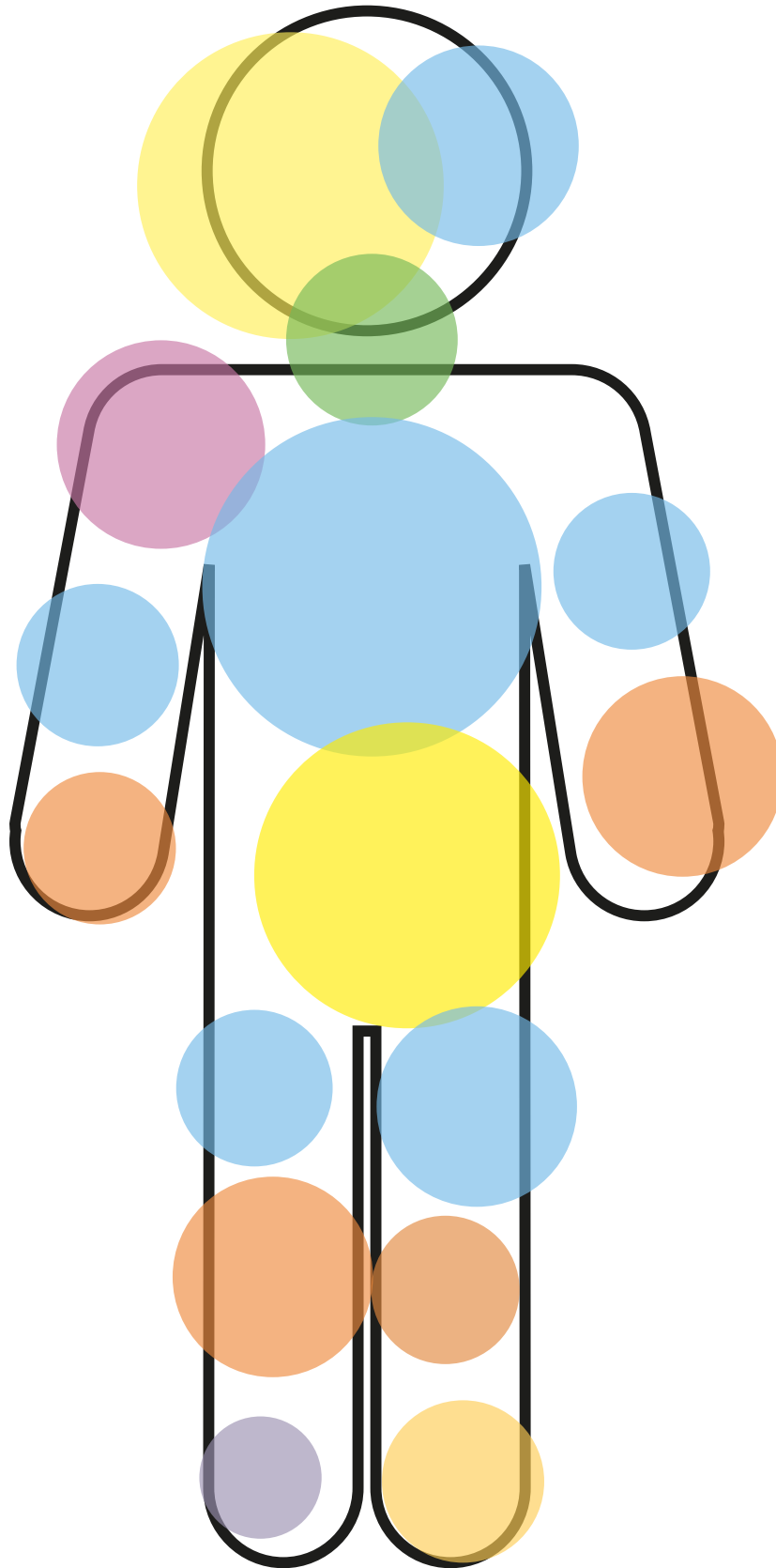
Kerro lopuksi, että mitä pienemmät pisteet saa, sitä harvemmin joutuu elämässään syrjityksi. Testin nimi viittaa siihen, että pinnallemme muodostuu ikään kuin tefloninen pinta, jos emme itse altistu syrjinnälle. Silloin meidän on vaikeampi havaita syrjintää ja olemassa olevia epätasa-arvoisia valtarakenteita. Syrjintää pitää siis aktiivisesti opetella havainnoimaan.

### 3. Identiteetti ja ennakkoluulot -harjoitus

Tämän harjoituksen voit tehdä ohjatussa toiminnassa tai miksei siihen innostaminen onnistuisi osana yhdenvertaisuuskeskusteluja tai avointa toimintaa pienryhmissä. Identiteettihahmoon (oikealla) kirjataan ylös omia identiteetin osasia eli tavallaan rooleja, joita omassa elämässä on. Niitä voivat olla esimerkiksi: tyttö, suomalainen, joensuulainen, sisko, jalkapalloilija, tyttöystävä, punkkari jne.

Kun roolit on kirjattu, voidaan keskustella yhteisesti tai vaikka vierustoverin kanssa omista rooleista ja miettiä ennakkoluuloja, joita kuhunkin rooliin saatetaan liittää. Jos harjoitus tehdään ryhmässä, osallistujille on hyvä sanoa, että kirjoita tähän vain sellaiset identiteettiosat, joista olet valmis puhumaan muille. Lopuksi näitä identiteetin osasia voi sijoitella nelikentälle, jossa toisen akselin muodostaa "valittu" – "ei valittu" ja toisen yhteiskunnallisesti "arvostettu" – "ei arvostettu".

Jos harjoitusta tekevät esimerkiksi suomalaissyntyiset nuoret hiihtolomaleirillä on heidän elämässään todennäköisesti paljon sellaisia rooleja, jotka he ovat itse voineet valita ja jotka ovat melko arvostettuja. Lopuksi voi nostaa esiin sen, että mitä heikommassa asemassa ihminen on yhteiskunnassa (kuten vaikka vuosia sitten kotimaastaan vainoa paennut vastaanottokeskuksessa päätöstä odottava Suomeen yksin tullut turvapaikanhakija), sitä vähemmän hänen identiteetissään on osia, jotka hän on voinut valita tai jotka ovat yhteiskunnassa arvostettuja.



## 4. Vaihda näkökulmaa -harjoitus

Alla on listattu erilaisia nuorisotyössä tai -toiminnassa tuttuja tilanteita nuoren näkökulmasta. Toiseen listaan on koottu yksilön yhdenvertaisuuteen vaikuttavia ominaisuuksia tai elämäntilanteita. Käykää tilanteita yhdessä läpi ja pohtikaa niitä sellaisen nuoren näkökulmasta, johon on liitetty tai joka samaistuu kuvattuun ominaisuuteen tai identiteettiin.

### Tilanteet:

Voitte muokata tilanteista sellaisia, että ne voisivat olla teidän toiminnastanne, tai lisätä mukaan joitain teidän toiminnassa yleisiä tilanteita.

1. *Tulet ensimmäistä kertaa nuorisotilalle tai osallistut uutena ryhmän toimintaan.*
2. *Joku ehdottaa, että voisitte järjestää pikkujoulut ja niitä aletaan suunnitella.*
3. *Olette kesäleirillä ja ohjelmassa on sauna ja uinti.*
4. *Suunnittelette retkeä konserttiin toiseen kaupunkiin.*
5. *Haluat vaikuttaa johonkin asiaan kunnassasi, esimerkiksi liikuntapaikkoihin tai bussilinjoihin.*
6. *Katsotte videon menestyneistä suomalaisista yrittäjistä.*
7. *Tapaamisenne päättyy ja on aika lähteä kotiin. Ulkona on pimeää.*
8. *Kaverit ehdottavat, että voisitte mennä kaikki teille, sinun kotiisi.*

### Roolit:

Roolille on annettu tässä vain yksi ominaisuus. Voitte itse kehittää rooleja ja antaa niille muita ominaisuuksia (ikä, kiinnostuksen kohteet, perhe) ja vaikka piirtää tai leikata lehdestä kuvan.

- A** *Sinua luullaan ihonvärisi vuoksi usein muuksi kuin suomalaiseksi.*
- B** *Olet syntymätodistuksen mukaan tyttö, mutta et koe olevasi tyttö tai ilmaise itseäsi tyttönä.*
- C** *Perheelläsi on paljon huolta rahojen riittämisestä.*

- D** Vanhempasi ovat samaa sukupuolta keskenään.
- E** Et kuulu mihinkään uskontokuntaan, etkä tunnusta mitään uskontoa.
- F** Äidinkielesi ei ole suomi, osaat suomea vain vähän.
- G** Tarvitset liikkumiseen apuvälinettä, esimerkiksi pyörätuolia tai valkoista keppiä.
- H** Olet alaikäinen.
- I** Tarvitset paljon tukea oppimiseen ja monimutkaisten asioiden ymmärtämiseen.

Eläytykää ominaisuuksiin ja pohtikaa tilanteita. Voitte käyttää keskustelun apuna näitä kysymyksiä:

- ▶ *Millaiset mahdollisuudet minulla on toimia tässä tilanteessa?*
- ▶ *Koenko oloni turvalliseksi?*
- ▶ *Luoko ympäristö tai muiden ihmisten asenteet toimimisen esteitä?*
- ▶ *Pelkäätkö epäasiallista kohtelua, kiusaamista tai häirintää?*
- ▶ *Mitä syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi voi näissä tilanteissa tehdä?*

Esimerkki 1A: Nuori, joka oletetaan ihonvärin vuoksi usein ei-suomalaiseksi, tulee ensimmäistä kertaa nuorisotilalle. Miten hänet otetaan vastaan? Tehdäänkö hänestä ulkonäön vuoksi oletuksia? Ovatko henkilön mahdollisuudet tulla mukaan toimintaan yhdenvertaiset? Onko ilmapiiri turvallinen vai esiintyykö rasismia vitsin varjolla tai vihapuheena verkossa? Onko toiminnan viestintämateriaaleissa nuorelle yhtään samaistuttavaa kuvaa? Vaikuttavatko aiemmat kokemukset tilanteeseen?

Yhteiskeskustelun sijaan voit jakaa ryhmän pareihin tai pienryhmiin niin, että jokaisella ryhmällä on eri rooli. Voitte myös arpoa kirjain-numeroyhdistelmiä käsiteltäväksi yhdessä tai pienryhmissä.

Jos teillä on aikaa ja hieman tilaa käytettävissänne, voitte toteuttaa kokemuksellisesti vaikuttavan etuoikeuskävelyn, johon löytyy ohjeet esimerkiksi Älä olet! -kä-sikirjasta (Seta ym. 2016). Samassa kirjassa on nuorisotyöntekijälle, opettajalle tai muulle aikuiselle hyödyllistä tietoa normeista, etuoikeuksista ja monista sellaisista syrjinnän vaarassa olevista tai normeja rikkovista ryhmistä, joiden asemaan tässä harjoituksessa pyritään asettumaan.

## 5. Sanat jotka satuttavat -harjoitus

### Tavoitteet:

- ▶ *Pohtia loukkaavan kielen motiiveja ja vaikutuksia.*
- ▶ *Ymmärtää, että ihmiset saattavat reagoida eri tavoin erilaisiin sanoihin.*
- ▶ *Tajuta ilmaisuvapauden rajoituksia.*
- ▶ *Harjoitella loukkaavan kielen vastustamista.*

### Ohjeet:

Tarvitaan post-it -lappuja. Jaa jokaiselle osallistujalle nippu lappuja ja pyydä kirjoittamaan niihin erilaisia nimityksiä, joita toimintaympäristössään (esim. nuorisotalolla) kuulee. Nimityksiä kirjoitetaan yksi per lappu. Kirjoita fläpeille otsikot: todella loukkaava, melko loukkaava, leikkimielinen. Pyydä sitten osallistujia viemään omat lappunsa mielestään sopivan otsikon alle. Kun laput on käyty viemässä, merkkää tussilla ruksi niihin lappuihin, jotka on sijoitettu kategoriaan "todella loukkaavaa". Silmäilkää tuotoksia. Huomaatte luultavasti, että samoja sanoja löytyy eri kategorioista.

Käykää keskustelua näiden tukikysymysten avulla:

- A** *Esiintyivätkö samat sanat useammassa palstassa?*
- B** *Miksi luulette jonkun sanan olleen toisten mielestä sellainen, ettei se loukkaa juurikaan, ja toisten mielestä sama sana on hyvin loukkaava?*
- C** *Onko sillä merkitystä, miten sana sanotaan tai kuka sen sanoo?*
- D** *Onko sanoilla loukkaaminen väkivallan muoto? Miksi?*
- E** *Miksi ihmiset käyttävät sanoja näin?*

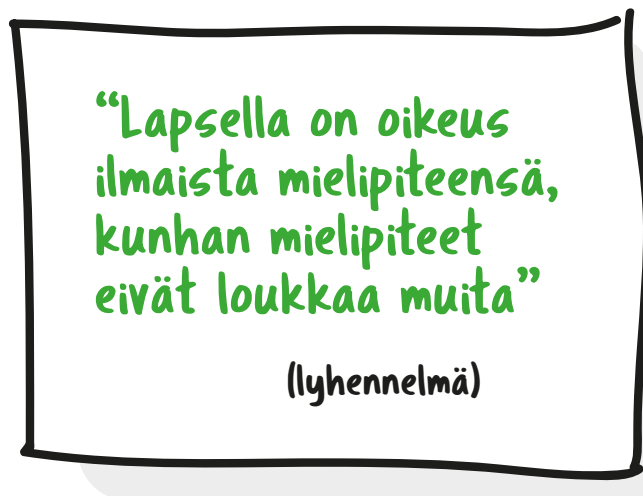
Johdattele osallistujat havainnoimaan löytyisikö jotain kategorioita (esim. fyysinen ulkonäkö tai kyvyt, luonteenpiirteet, seksuaalisuus, sukupuoli, etninen tai perhetausta), joihin lappuja voisi sijoittaa. Kun osallistujat alkavat tunnistaa ja mainita näitä kategorioita, kirjoita kategoriat muistiin taululle. Siirtele post-it -laput näihin uusiin kategorioihin.



Johdattele keskustelua vaikkapa seuraavanlaisin kysymyksin:

- A** Ovatko jotkut sanat vain tyttöjä varten? Tai poikia?
- B** Miksi luulette käytettävän loukkaavaa kieltä näistä aiheista?
- C** Mistä aiheista tai kategorioista näyttävät loukkaavimmat sanat löytyvän? (Missä eniten ruksattuja lappuja?)
- D** Miten tämä harjoitus voisi liittyä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitteluun, josta äsken puhuttiin?

Ottakaa lopuksi vielä esiin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 13. Sen voi kirjoittaa vaikka taululle:



Keskustelkaa lopuksi vielä ilmaisunvapaudesta seuraavien kysymysten avulla:

- A** Pitäisikö meidän aina saada sanoa, mitä haluamme?
- B** Pitäisikö asettaa jonkinlaisia rajoja sille, mitä voimme puhua ajatuksistamme ja uskomuksistamme?
- C** Millainen kielenkäyttö saattaa vahingoittaa toisten oikeuksia?
- D** Millainen kielenkäyttö saattaa vahingoittaa toisten mainetta?
- E** Voisiko meidän porukka tehdä jotain syrjivän nimittelyn poistamiseksi? Mitä?

Harjoite on muokattu Lasten oikeuksien käsikirja Compasitosta (ks. lähteet). Voit tutustua alkuperäiseen versioon Compasiton sivulla 194.

# Asiantuntijalta:

## Vastuu paperittomista nuorista on yhteinen

Nuorisopolitiikka kantaa vastuuta nuorista tässä ja nyt, mutta se on leimallisesti myös tulevaisuuden politiikkaa. Sama pätee nuorisotyöhön. Onnistuessaan suomalainen nuorisopolitiikka ja nuorisotyö voivat osallistua vaikuttavalla tavalla yhteiskuntamme ja laajemminkin maailmanyhteisön tulevaisuuden linjauksiin eri ikäryhmiä koskevissa oikeudenmukaisuuden kysymyksissä. Näin on, katsottiinpa arjen käytäntöjä tai arvokeskustelua siitä, mitä oikeudenmukaisuus nykyisin tarkoittaa, ja mihin se sitoo kansalaiset, poliitikot tai nuorisokentän toimijat.

Nuori ikäpolvi elää sumean tulevaisuuden edessä, ajatellen etenkin maapallon tulevaisuutta. Tulevaisuuden sumeuden kohtaa niin ikään koko nuorisotoimiala. Sen voima mitataankin paljolti sillä, miten hyvin toimiala tunnistaa tulevaisuuden kriittisiä, usein näkymättömiä, tekijöitä nuorten elämässä, ja miten se kykenee niihin tarttumaan. Nuorten elämään liittyvien vaiettujen asioiden nostaminen politiikan ja käytännön työn agendalle on paitsi inhimillistä myös tehokasta nuorisopolitiikkaa ja nuorisotyötä.

Vailla laillista oleskelulupaa elävät paperittomat nuoret ovat moninkertaisesti näkymätön ihmisryhmä, joita nähdyksi tuleminen voi entisestään haavoittaa. Suomeen parin viime vuoden aikana saapuneista turvapaikanhakijoista suuri osa on nuorisolain mukaan nuoria ihmisiä. Myös iso osa Suomessa elävistä paperittomista kuuluu oletettavasti nuorisolain mukaan nuoreen ikäpolveen.

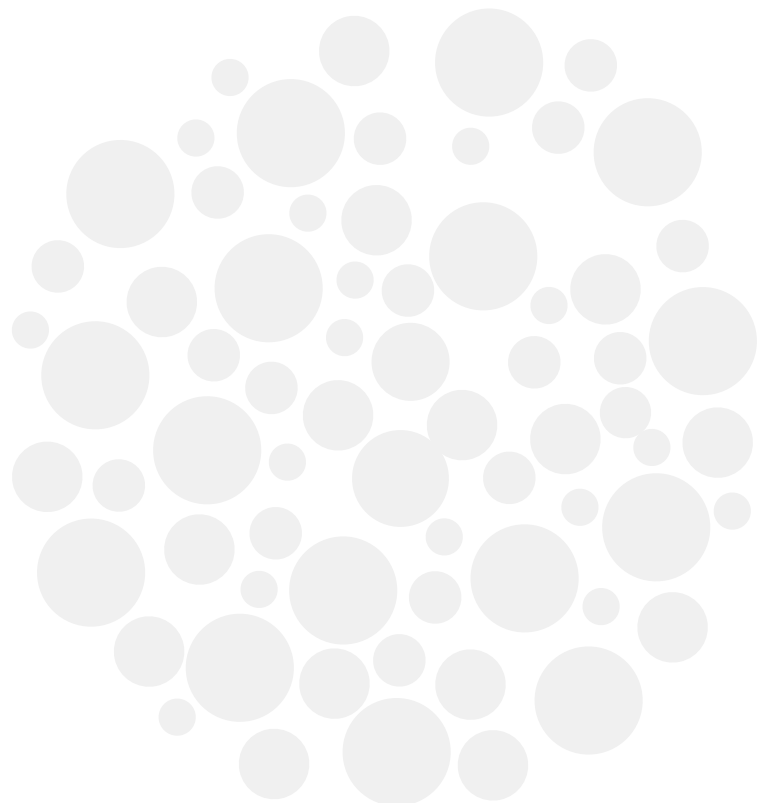
Paperittomuudessa ei ole kyse vain maahanmuutto- ja turvallisuuspoliittisesta tai sosiaali- ja terveystalouden aihealueesta. Nuorisotoimialan yhteisvastuu nuorista ei lakkaa ihmisten oikeudelliseen asemaan. Niin kunnallinen nuorisotyö kuin kansalaisjärjestöt voivat kantaa oman vastuunsa siitä, että ilman laillista oleskeluoikeutta elävällä nuorella on oikeus elää nuoruuttaan – löytää mielekästä tekemistä arkeensa, kokea kuuluvansa yhteisöön ja saada tukea. Kyse on myös laajemmasta nuorisopoliittisesta vastuusta, joka koskee kaikkien Suomessa elävien nuorten ihmisarvoa ja heidän kunnioitettavaa kohtaamistaan niin arjessa kuin politiikassa ja julkisessa keskustelussa.

Nuorisotyön kentällä tarvitaan tietoa, viitseliäisyyttä ja rohkeutta, jotta voidaan kohdata myös sellaiset näkymättömiksi jääneet nuorten ryhmät, joiden kanssa ei ole aiemmin tehty yhteistyötä. Avoimuus ja yhdenvertaisuus nuorisotyön arvoina joutuvat uudelleen puntariin, kun vastassa ovat ihmiset, jotka jäävät yhteiskunnan virallisen järjestelmän marginaaliin. Näiden nuorten kohtaaminen vaatii aikaa, vaivannäköä, monikielisyyttä, uusia yhteistyöverkostoja ja toimintaympäristöjä. Uusien nuorten ryhmien tavoittamisen voi katsoa olevan nuorisotoimialan velvoite – ja mahdollisuus.

Paperittomien nuorten tukeminen on sekä ajankohtainen että tulevaisuuden kysymys. Ilman oleskelulupaa Suomessa elävien nuorten ja nuorten aikuisten määrä tulee oletettavasti kasvamaan globaalin muuttoliikkeen myötä. Viime vuoden alusta käyttöön otettu uusi nuorisolaki korostaa aiempaa vahvemmin nuorisotoimialan vastuuta nuorten oikeuksien sekä yhdenvertaisuuden toteutumisesta kaikkien alle 29-vuotiaiden kohdalla.

Inhimillisyys, välittäminen ja apu on nähtävä ihmisoikeutena, ei etuoikeutena. Näin myös nuorten paperittomien kohdalla.

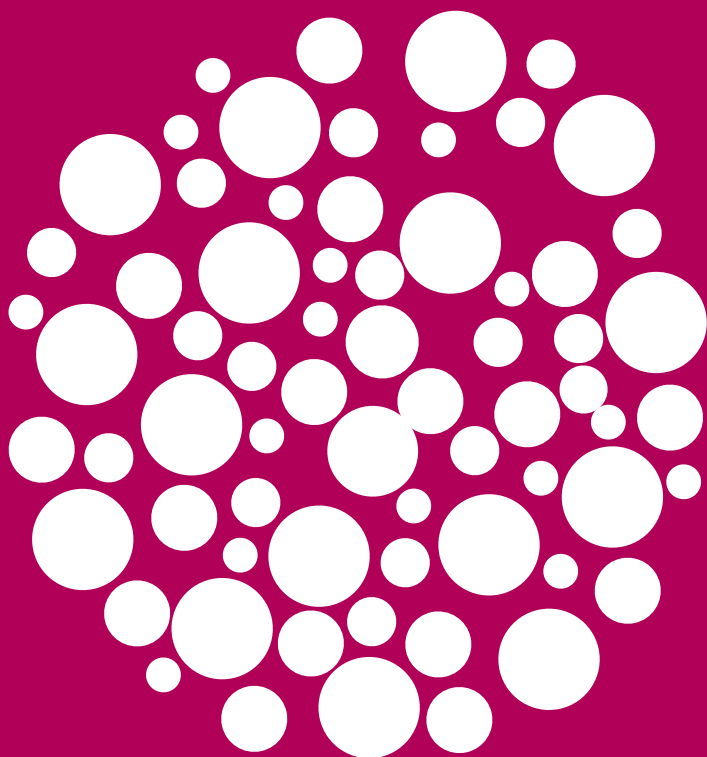
*Leena Suurpää, Nuorten turvatalotoiminnan johtaja / Punainen Risti  
Kirjoitus julkaistaan myös nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2017 -julkaisussa.*



## **2. ASKEL:**

# **NYKYTILANTEEN KARTOITTAMINEN**

---





Yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen aloitetaan yhdenvertaisuustilanteen selvittämisellä. Varatkaa tähän vähintään muutamia viikkoja ja huolehtikaa, että selvitystyö sisällytetään nuorisotyöntekijöiden toimenkuvaan selkeästi ja priorisoidaan osana heidän perustyötään. Selvitys ei tapahdu itsestään!

Keskeistä on selvittää a) miten yhdenvertaisuus toteutuu tällä hetkellä ja b) miten se voisi toteutua paremmin. Selvityksen tavoitteena on saada realistinen ja rehellinen kuva siitä, mikä on yhdenvertaisuuden nykytilanne: millaisia ongelmia toimintakulttuurissa, ilmapiirissä tai toiminnan puitteissa on, ja onko tunnistettavissa ryhmiä, jotka ovat muita huonommassa asemassa.

Selvityksen tekeminen on tarpeellista siksi, että syrjintää kokeneet henkilöt eivät aina halua nostaa kokemuksiaan esiin nuorisotyön arjessa tai osallistua nuorisotyön järjestämään toimintaan. Selvityksen toteuttamisessa tuleekin kiinnittää huomiota siihen, että eritaustaiset ja etenkin syrjinnän vaarassa olevat nuoret saavat äänensä kuuluviin. Toisaalta kenenkään ei tarvitse oman persoonansa tai identiteettinsä kautta osallistua prosessiin erityisen aktiivisesti, ellei hän itse niin halua. Esimerkiksi aiemmat syrjinnän kokemukset ja hiljaisesti sallittu häirintä tai nimittely voivat johtaa arkuuteen osallistua yhdenvertaisuutta käsittelevään prosessiin.

Tärkeää on, että ennen selvitystyön aloittamista kaikki ymmärtävät, mistä syrjinnässä ja yhdenvertaisuudessa on kyse, sekä millaisia valtarakenteita ja normeja nuorisotyössä pidetään yllä tarkoituksella tai tiedostamatta. Jos siis hyppäsit oppaan ensimmäisten kappaleiden yli, palaa takaisin!

Kouluissa yhdenvertaisuudesta voidaan pitää oppitunti, aamunavaus tai pakollinen yhteis-tilaisuus, jonne kaikkien on tultava. Nuorisotyöllä ei ole käytettävissään yhtä tehokkaita keinoja saada kaikki nuoret koolle. Esittelemme tässä muita menetelmiä käsitellä yhdenvertaisuuden teemoja nuorten kanssa osana perustyötänne.

Koulut ovat kartoittaneet yhdenvertaisuuden tilaa usein kyselyillä, joihin vastaavat kaikki ikäryhmät. Nuorisotyössä saatetaan tehdä jo nyt kävijäkyselyitä ja kerätä anonyymisti palautetta tilaisuuksiin osallistuvilta. Voisiko näihin kyselyihin lisätä muutamia yhdenvertaisuutta käsitteleviä kysymyksiä?

Yhdenvertaisuusnäkökulmasta on tärkeää huomioida, että palautekyselyjen avulla tavoitatte lähtökohtaisesti vain ne nuoret, jotka jo osallistuvat toimintaanne. Siksi on tärkeää sisällyttää selvitystyöhön myös menetelmiä, joiden avulla voitte huomioida myös niiden nuorten näkökulmia, jotka eivät syystä tai toisesta toimintaanne vielä osallistu.

Ihan aluksi kannattaa kysyä kuntanne kouluista, saisitteko tutustua niissä tehtyjen kartoitusten tuloksiin. Jos selviää, ettei koululla ole vielä tehty yhdenvertaisuuskartoitusta, voitte tarjoutua siinä yhteistyökumppaniksi ja avuksi. Samalla voitte sisällyttää kyselyyn muutamia nuorisotyön yhdenvertaisuutta käsitteleviä kysymyksiä. Jos koulu on tehnyt yhdenvertaisuuskartoituksen, voi sen tuloksista olla teille monella tavoin hyötyä. Todennäköisesti samat heikkoudet ja vahvuudet seuraavat nuorten välisiä suhteita myös nuorisotyön järjestämään toimintaan.

## **Pohtikaa kouluista saamaanne tietoa rehellisesti seuraavien kysymysten avulla:**

Millaista syrjintää koulussa tapahtuu, kohdistuuko kiusaaminen tai häirintä johonkin tiettyyn ominaisuuteen tai ryhmään? Toistuuko koulun kartoituksessa ilmennyt leimaava tai loukkaava kielenkäyttö nuorisotyön toiminnassa? Nouseeko kartoituksissa esille jotakin tiettyjä rakenteellisia syrjiviä käytänteitä tai joku tietty ryhmä nuoria ja ovatko he mukana toiminnassa vai eivät? Mitä se kertoo teidän toimintanne laadusta ja turvallisuudesta?

Voitte myös tehdä kuntanne tai alueenne nuorille kyselyn. Kyselymenetelmä on parhaimmillaan tehokas menetelmä kerätä tietoa laajalta joukolta. Kaikkien saatavilla oleva kysely tarjoaa jokaiselle mahdollisuuden tuoda omat kokemukset ja mielipiteet esille anonymisti. Tietoa on myös mahdollista käsitellä tilastollisesti ja selvittää prosenttiosuuksia. Kattavan vastaajamäärän saamiseksi tarvitaan hyvä suunnitelma. Missä nuoria tavoitetaan (some, tapahtumat)? Voitteko kannustaa nuoria vastaamaan esimerkiksi järjestämällä arvonnat? Voisiko tiedon keruuseen valita otoksen, jossa on edustettuna monenlaisia nuoria, eikä edes tavoitella kaikkia?

Kyselyn voi toteuttaa perinteisenä lomakekyselynä paperilla tai sähköisesti. Paperilomakkeella, joka täytetään tapahtuman tai ryhmätapaamisen yhteydessä samanaikaisesti, on helpompaa saada vastauksia kaikilta toimintaan osallistuvilta. Vastaukset voi kerätä myös seinille kiinnitettäviin papereihin, joihin voi käydä liimaamassa tarran tai piirtämässä merkin itselle sopivan vastausvaihtoehdon kohdalle.

Sähköinen kysely tavoittaa myös ne, jotka eivät niin aktiivisesti osallistu tai jotka haluavat vastata rauhassa tai nimenomaan sähköisin välinein. Muistakaa huomioida esteettömyysnäkökulma niin selko- tai selkeäkielisyden, kieliversioiden, apuvälineyhteensopivuuden kuin värien, fonttien ja kontrastienkin osalta myös tässä. Pahimmassa tapauksessa se, ettei kyselyä voi täyttää, estää osaa tärkeistä vastaajista osallistumasta.

Netissä levitettävän avoimen kyselyn tekee menetelmänä epävarmaksi myös se, että sen leviämistä ei voi kontrolloida, kysely on siis hyvin helposti manipuloitavissa. Voidaanko varmistaa, että kyselyyn vastaavat kohderyhmän nuoret, eivätkä esimerkiksi disinformaatiota levittävät tahot?

Kiinnostavia selvitettäviä asioita on paljon. Liian raskas lomake tai monimutkainen työskentely voi kuitenkin karkottaa vastaajat. Huolehdi, että kysymykset ovat yksiselitteisiä ja saatte niiden avulla esille koetun syrjinnän ja epäkohdat.

Kyselyn voi toteuttaa muutamalla liikennevalokysymyksellä paperilapuilla, tilalla olevalta laitteelta tai nuorisotoimen nettisivuilta automaattisesti aukeavalla lyhyellä kyselyllä tai nuorilta nuorille tehtävillä haastatteluilla. Tietoa on hyvä kerätä myös jatkuvasti esimerkiksi palautelaatikon tai verkossa olevan anonyymien palautekyselyn kautta. Eri menetelmät täydentävät toisiaan.

**Tässä muutamia teemoja, joita teidän on hyvä selvittää, oli menetelmänä sitten kysely, haastattelu, keskustelu, työpaja tai aiemmin kerätyn datan hyödyntäminen:**

- ▶ *vastaajien taustatiedot kuten asuinalue ja/tai koulu, sukupuoli (nainen, mies, muu, en osaa tai halua määritellä), ikä, osallistumisaktiivisuus,*
- ▶ *vastaajan kokemus kuulumisesta johonkin syrjinnän vaarassa olevaan ryhmään esimerkiksi etnisen taustan, kielen, uskonnon, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun, vakaumuksen, mielipiteen, toimintakyvyn tai terveydentilan perusteella,*
- ▶ *kokemus toimintaan mukaan pääsemisestä, ilmapiiristä ja turvallisuudesta, nähdyksi ja hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään, vaikutusmahdollisuuksista ja kuulluksi tulemisesta,*
- ▶ *havainnot ja kokemukset syrjinnän (ohjeissa ja säännöissä esiintyvä syrjintä, tarpeeton kategorisointi, esteettömyyden tai mukautusten laiminlyönti) ja häirinnän eri muodoista (seksuaalinen tai sukupuoleen perustuva häirintä, kiusaaminen, vihapuhe, loukkaavat vitsit, ulossulkeminen),*
- ▶ *arvio tilojen, toiminnan, tiedon ja viestinnän esteettömyydestä ja saavutettavuudesta,*
- ▶ *vuorovaikutuksen aktiivisuus, avoimuus ja toimivuus eri ryhmien kesken (esim. henkilökunta ja nuoret),*
- ▶ *käsitys siitä, keitä toimintaan osallistuu, keitä ei ole mukana?*

“

Suosittellemme kartoituksessa hyödyntämään nuorisotyön keskeisiä osaamisalueita: verkostoitumista, nuorten kohtaamista ja heidän kanssaan asioista puhumista.

”

### **Tosielämän esimerkkejä:**

Helsingin nuorisoasiainkeskuksen tehdessä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaansa vuosille 2014-2017 kaupungin nuorisotyöntekijät keskustelivat nuorten kanssa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden eri osa-alueista ja kirjasivat työstään tekemänsä huomiot lomakkeelle. Kirjattujen havaintojen pohjalta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittämisryhmä työsti suunnitelmaa eteenpäin.

Joensuussa yhdenvertaisuussuunnittelutyötä koordinoanut nuorisosihteeri tapasi osana kartoitusta laajalti kaupungissa nuorten parissa toimivia ihmisoikeus- ja vähemmistöjärjestöjä ja keräsi heiltä huomioita, vinkkejä ja näkökulmia nuorten osallisuuden esteinä olevista arjen käytänteistä ja kehittämiskohteista. Samaan aikaan kaupungin nuorisotyöntekijät keskustelivat yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja ennakkoluuloista toimintaan osallistuvien nuorten kanssa. Kerätyt näkökulmat ja havainnot jaettiin yhteisessä kehittämisspäivässä ja kaksi kartoitusmenetelmää antoivat toisiaan täydentävää merkityksellistä tietoa kehittämiskohteiden tunnistamiseen ja toimenpiteiden valintaan.



# Konkreettisia ideoita kartoitukseen

Luotamme taitoonne muokata seuraavat menetelmät omiin tarpeisiinne ja ryhmiinne sopiviksi. Esimerkiksi aiemmassa kappaleessa esitelty Vihan pyramidi -harjoite toimii osaavan nuorisotyöntekijän vetämänä myös nuorisoryhmien parissa, joskin silloin tietysti näkökulma on nuorten mahdollisuuksissa puuttua ja vaikuttaa eri tilanteissa.

## 1. Videot keskustelun alustajina

Katsokaa työyhteisössänne seuraavat videot, joissa Espoon nuorisotila Kirjavan ja Kanava ry:n nuorilta kysyttiin, miten ennakkoluulot ja vihapuhe näkyvät ja kuuluvat heidän arjensa. Videoilla nuoret myös kertovat, miten nuorisotyöntekijöiden ja muiden aikuisten tulisi puuttua ennakkoluuloisuuteen ja vihapuheeseen. Videoita on neljä ja jokainen niistä kestää noin viisi minuuttia.

1. *Vihapuheen kohtaaminen: [www.youtube.com/watch?v=AkiUnydAfxc](http://www.youtube.com/watch?v=AkiUnydAfxc)*
2. *Miltä vihapuhe tuntuu?: [www.youtube.com/watch?v=H0Oh7pT3Ty4](http://www.youtube.com/watch?v=H0Oh7pT3Ty4)*
3. *Kenelle vihapuhe kuuluu?: [www.youtube.com/watch?v=7OyXRh3sFjU](http://www.youtube.com/watch?v=7OyXRh3sFjU)*
4. *Mitä vihapuheelle pitäisi tehdä?: [www.youtube.com/watch?v=WshvPovkiGs](http://www.youtube.com/watch?v=WshvPovkiGs)*

Pohtikaa yhdessä, oletteko te avoimia kuulemaan nuoren syrjintäkokemuksia ja miten usein teillä puututaan kiusaamiseen, rasismiin tai häirintään? Kertovatko nuoret teille niistä? Nostakaa keskusteluun esimerkiksi videon neljä loppu, jossa nuoret puhuvat siitä, miten harvoin vihapuhe tulee nuoriso-ohjaajien tietoon.

Viekkää keskustelu nuorten pariin esimerkiksi julkaisemalla videot oman nuorisotilanne Facebook- tai Instagram-tilillä. Miettikää etukäteen, miten kommentoitte videoita itse, ja miten moderoitte siitä heräävää keskustelua netissä tai omalla nuorisotalolla?

Voitte myös linkittää sivuillenne muita aihetta käsitteleviä videoita. Esimerkiksi Maailmankoulu-sivuilla on kerätty laajasti eri tahojen tuottamia syrjintää ja yhdenvertaisuutta käsitteleviä videoita. Löydät ne osoitteesta [Maailmankoulu.fi](http://Maailmankoulu.fi) hakusanalla lyhytfilmit.

Muistakaa, että kun avaatte keskustelun aiheesta, on teidän osattava myös vastata nuorten esille tuomiin näkökulmiin ja ajatuksiin. Tämän vuoksi perehtykää aiheeseen ensin työyhteisönä ja sopikaa keskuudessanne, miten toimitte, jos videot nostavat esille vaikeita tai kipeitä asioita. Kohtaamisiin ja hankaliin tilanteisiin ei ole yhtä oikeaa vastausta. Nuorten kanssa keskustelemisen tulisi olla nuorisotyöntekijän osaamisen ytimessä, joten luotamme siihen, että osaatte vastata nuorten puheenvuoroihin tai hiljaisuuteen työyhteisönä.

Yhdenvertaisuussuunnitteluprosessiin voidaan sisällyttää täydennyskoulutusta aiheiden käsittelystä nuorten kanssa, jos se tuntuu vaikealta. Koulutusta tarjoavat muun muassa oppaan lopussa esiteltyt järjestöt.

## 2. Epämuodollinen keskustelu ennakkoluuloista

Aloittakaa asenteiden tarkastelu nuorten kanssa keskustelun avulla. On tärkeää tunnistaa nuorilla olevat ennakkoluulot, jotta voitte tehdä suunnitelman niiden pohjalta kohti yhdenvertaista ja kaikille turvallista syrjinnästä vapaata nuorisotilaa. Nuoret kyllä aistivat toistensa ja nuorisotyöntekijän ennakkoluulot ja jättäytyvät heille turvattomalta tuntuvan toiminnan ulkopuolelle, vaikka leimaavat ja toiseuttavat puheet eivät teidän korviinne olisi kantautuneetkaan.

Sopikaa, että jokainen kuntanne/talonne nuorisotyöntekijä juttelee toimintaan osallistuvien nuorten kanssa seuraavista aiheista sopivissa väleissä luontevasti. Voitte nostaa kysymyksiä esille oma-aloitteisesti esimerkiksi kahvittelemisen lomassa tai vaikkapa katsoessanne telkkaria. Mitä enemmän tuotte keskustelun aloitusta helpottavaa materiaalia esimerkiksi nuorisotilanne seinille tai Facebook-sivuille, sitä luontevammin voitte aloittaa keskustelun. Esimerkiksi sateenkaarilipun esille tuominen nuorisotilan seinälle voi toimia hyvänä keskustelun avauksena. Sen lisäksi se viestii moninaisuuden huomioimista niille nuorille, joille lippu on tärkeä symboli ja turvallisen tilan merkki.

Muistakaa välttää keskustelunavauksissa toiseuttavaa tai leimaavaa kielenkäyttöä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sukupuolten moninaisuuden huomioimista kapean mies-nainen -jaoittelun sijasta ja sen kyseenalaistamista millainen on esimerkiksi oikeanlainen mies.

Keskustelujen kautta voitte kerätä nuorten näkemyksiä ja kokemuksia syrjinnästä ja siitä, millaiseksi nuorisotilaa halutaan kehittää sekä vinkkejä yhdenvertaisemman nuorisotyön aikaansaamiseksi. Nuorilta voi kerätä suoria toimintaehdotuksia yhdenvertaisuussuunnitelmaa varten.

### **Voitte kysyä esimerkiksi:**

- ▶ *Kohdellaanko nuorisotilalla mielestäsi kaikkia nuoria yhdenvertaisesti?*
- ▶ *Voitko olla oma itsesi täällä ja vaikuttavatko toisten mielipiteet valintoihisi?*
- ▶ *Tunnetko olosi turvallisiksi täällä?*
- ▶ *Millainen olisi mielestäsi yhdenvertainen nuorisotila?*

### **On myös hyvä kartoittaa millaisia asenteita toimintaanne osallistuvilla nuorilla on liittyen erityisesti:**

- A** *maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin,*
- B** *kansallisiin vähemmistöihin (esim. romanit, juutalaiset, saamelaiset, ruotsinkieliset),*
- C** *vammaisiin ihmisiin,*
- D** *seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin,*
- E** *muslimeihin,*
- F** *sukupuolirooleihin,*
- G** *mielenterveyskuntoutujiin.*

Kun kysyt nuorelta eri ryhmiin liittyvistä mielipiteistä ja ennakkoluuloista, se on hyvä tehdä joko kahden kesken tai pienessä ryhmässä, jossa nuoret jo luottavat sinuun. Valmistautuessasi keskusteluihin tutustu vielä kerran yleisimpiin olemassa oleviin ennakkoluuloihin ja valmistaudu vastaanottamaan ne. Esimerkiksi Älä olet - Normit Nurin! -käsikirjassa (Seta ym. 2016) on hyviä normatiivisuutta ja ennakkoluuloja konkreettisesti käsitteleviä kirjoituksia. Keskusteluja käydessä on tärkeää muistaa, ettei voi koskaan tietää, kuuluuko joku paikalla olijoista tai esimerkiksi hänen läheisensä tai perheenjäsenensä johonkin puheena olevaan vähemmistöön. On hyvä olettaa moninaisuus aina läsnäolevaksi sen sijaan, että suhtautuu siihen kuin se olisi "jossain muualla".

### **Perehdy ennen keskustelua esimerkiksi:**

- ▶ *Romaninuoren kirjoittamaan artikkeliin ja mieti omia ja yhteiskunnassa sukupolvesta toiseen siirtyneitä ennakkoluuloja liittyen romaneihin: <https://ihmisoikeusliitto.fi/vierasblogi-romaneille-rotuerottelu-on-arkipaiva-suomessa/>.*
- ▶ *Rodullistettujen ihmisten näkemyksiä ja ajatuksia löydät Ruskeat tytöt -blogista: [www.ruskeattytot.fi/yhteiskunta/](http://www.ruskeattytot.fi/yhteiskunta/).*
- ▶ *Setan sivuilta löydät paljon hyvää materiaalia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvien ennakkoluulojen ja syrjinnän ymmärtämiseen: <http://seta.fi/tietoa-ammattilaisille/>.*

Nuorisotyöntekijä on asennekasvattaja! On tärkeää korjata suora virheellinen tieto ja puuttua esimerkiksi loukkaavaan kielenkäyttöön ja rasistiseen tai homofobiseen puheeseen. On myös ihan sallittua sanoa, ettei tiedä, ja etsiä vaikka nuorten kanssa yhdessä vastausta heitä mietityttäviin asioihin.

Eri ryhmien ja identiteettien keskusteluun nostaminen voi tuntua leimaavalta tai loukkaavalta. Jos sinulla on tunne, ettet osaa tehdä sitä vahvistamatta ennakkoluuloja, pohdi muita keinoja selvittää nuorilla olevia ennakkoluuloja kollegoidesi kanssa. Jos taas ennakkoluulojen ja väärän tiedon kumoaminen tuntuu vaikealta, voit pyytää apua kansalaisjärjestöiltä. Ole siis rohkeasti yhteydessä järjestöjen toimijoihin!

### 3. Toimintojen arviointi

Listatkaa tai kerätkää vaikka post-it -lapuilla seinälle työntekijöiden kesken tai yhdessä nuorten kanssa kaikki ne toiminnot, joita tarjoatte nuorille ja pohtikaa yhdessä, kenet ne tavoittavat ja keitä ne eivät tavoita.

Jos mukana on vain nuorisotyöntekijöitä ja toiminnassa mukana olevia nuoria, eivät poisjääneiden mielipiteet ja näkökulmat tule kuulluksi. Voitte vain esittää oletuksia, miksi tietyt nuoret osallistuvat ja toiset eivät.

Hyvä tapa kartoittaa toiminnasta pois jääneiden ajatuksia on jälleen käydä juttelemassa paikkakunnalla toimivien kansalaisjärjestöjen, aktiivien ja esimerkiksi vammaisten tai turvapaikanhakijanuorten parissa työskentelevien tahojen kanssa.

Ole yhteydessä esimerkiksi Setan paikallisjärjestöön, eri vammaisjärjestöihin, pakolaisjärjestöihin, paikalliseen turvapaikanhakijanuorten ryhmäkodin sosiaalityöntekijään, tai alueen koulujen suomi toisena kielenä -opettajiin, maahanmuuttajien yhdistyksiin, kotouttaviin palveluihin ja uskonnollisiin yhdistyksiin. Heiltä voit saada merkityksellisiä huomioita ja arvokkaita kontakteja tavoittaa myös sellaisia nuoria, joita tähän asti tarjoamanne toiminta ei ole tavoittanut.

# Esteettömyyden ja saavutettavuuden kartoittaminen

Yksi kartoituksessa huomioon otettava kokonaisuus on esteettömyys ja saavutettavuus. Esteettömyydellä viitataan usein rakennetun ympäristön esteiden poistamiseen, saavutettavuudella muun muassa tiedonsaannin esteettömyyteen. Osallistumisen ja toimimisen esteitä luodaan ja ylläpidetään myös syrjivillä ja leimaavilla toimintatavoilla, ennakkoluuloisilla asenteilla ja ahtailla normeilla. Fyysisen esteettömyyden lisäksi onkin hyvä kiinnittää huomiota psyykkisiin ja sosiaalisiin tekijöihin, joilla voidaan mahdollistaa kaikenlaisten ihmisten turvallinen ja yhdenvertainen osallistuminen.

Esteettömyys ja saavutettavuus tekevät toimimisen ja osallistumisen helpommaksi kaikille. Jotta ne toteutuvat, on tärkeää ottaa huomioon erilaisia elämäntilanteita ja yksilöllisiä tarpeita. Luiskat, hissit ja automaattiovet ovat tärkeitä pyörätuolien ja lastenvaunujen käyttäjille, raskaana oleville tai vaikkapa sairaudesta toipuville. Selkeät opasteet, isot fontit ja sopivat värikontrastit palvelevat heikkonäköisiä, tulkkien käyttäjiä, erilaisia oppijoita ja ikääntyneitä. Selko- tai selkeäkielisyys ja eri kieliversioiden tarjoaminen mahdollistavat lasten ja nuorten, oppimiseen ja ymmärtämiseen tukea tarvitsevien ja suomea tai ruotsia osaamattomien osallistumisen.

Esimerkkejä esteettömyyttä ja saavutettavuutta edistävästä käytännöstä, joiden toteutumisesta voitte tarkastella nykytilanteen kartoituksessa ja valitessanne suunnitelman toimenpiteitä:

## Rakennettu ympäristö:

- ▶ *Tiloissa liikkuminen on turvallista pyörätuolia tai muita liikkumisen apuvälineitä käyttäville.*
- ▶ *Opasteet ovat selkeitä ja helppolukuisia.*
- ▶ *Pysäköintipaikat ovat lähellä.*
- ▶ *Kerrosten välillä voi liikkua riittävän kokoisella hissillä.*
- ▶ *Mahdollisten portaiden oheen on rakennettu loiva luiska ja portaissa on kaide.*
- ▶ *Tiloista löytyy esteetön wc (ns. inva-wc).*

## Huomioi erityisesti tapahtumissa:

- ▶ *Istuimia on tarjolla kaikissa tiloissa.*
- ▶ *Tila on varustettu toimivalla induktiosilmukalla ja se on merkitty.*
- ▶ *Valaistus on riittävä ja häikäisemätön.*
- ▶ *Tilan akustiikka on hyvä.*

Lisää tietoa rakennetun ympäristön esteettömyydestä löydät osoitteesta Esteetön.fi.

## Psyykinen ja sosiaalinen esteettömyys:

- ▶ *Ilmapiiri on turvallinen ja syrjimätön.*
- ▶ *Esteettömyydestä on tiedotettu ja yksilöllisten toiveiden esittämiseen kannustetaan.*
- ▶ *Moninaisuus näkyy markkinointimateriaaleissa ja tarjotuissa roolimalleissa.*
- ▶ *Kohtaamisen lähtökohtana on yksityisyyden kunnioittaminen ja itsemäärättyoikeus.*
- ▶ *Mahdollisuus rukoiluun, hiljentymiseen tai lepäämiseen järjestyy tarvittaessa.*
- ▶ *Tarjolla on sukupuolittamattomia wc-, pesu- ja pukeutumistiloja.*
- ▶ *Hinnoittelu on saavutettavaa (esim. osallistumismaksut).*

## Saavutettavuus:

- ▶ *Tiedotuksessa on huomioitu selko- ja selkeäkielisyys.*
- ▶ *Toiminnasta kerrotaan ja sitä toteutetaan eri kanavissa.*
- ▶ *Visuaaliset esitykset ja materiaalit ovat selkeitä, helppolukuisia ja saavutettavassa muodossa.*
- ▶ *Digitaaliset palvelut ja toiminnot ovat apuvälineyhteensopivia.*

# Asiantuntijalta:

## Vammaisten nuorten yhdenvertaisuus

Moni vammaainen nuori on sisäistänyt ajatuksen siitä, ettei hänelle ole tilaa tai asemaa kunnallisessa nuorisotoiminnassa. Näkemys voi olla joissain tapauksissa virheellinen, mutta sille on myös perusteita. Vammaisten nuorten mahdollisuus osallistua kunnalliseen nuorisotyöhön on hyvin riippuvainen nuorisotyön toteutustavasta ja erityisesti toteutuksen esteettömyydestä.

Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n ja Kuntaliiton vuonna 2017 tekemässä kyselyssä kolmasosa nuorisotoimien johtavista virkamiehistä arvioi kuntansa nuorisotyön tilat esteelliseksi. Fyysisen esteellisuuden lisäksi kunnallisessa nuorisotyössä on paljon myös asenteellista esteellisyyttä.

Kyselyssä paljastuneet täysin esteelliset nuorisotalot ja -tilat keskittyvät pienempiin kuntiin. Esteellisten tilojen määrä johtuu luultavimmin siitä, että tilat ovat vanhoja, niiden vaihtuvuus on hyvin hidasta ja resurssit ovat vähissä. Tilanne on joka tapauksessa hälyttävä. Koska näillä alueilla vammaisilla nuorilla on suuriin kaupunkeihin verrattuna muutenkin heikosti mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon ja esteettämiin harrastuksiin, he voivat passivoitua täysin. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että kunnissa huomioidaan toiminnan esteellisyys ja suhtaudutaan vakavasti tilanteen korjaustoimiin.

Kyselyn mukaan tilanteen korjaaminen näyttää melko mahdolliselta: yli puolella kunnista oli sekä tahtoa että tarvittavat tiedot ja taidot tarvittavien mukautusten tekemiseen ja lisäresurssien hankkimiseen. Huolestuttavaa oli kuitenkin mukautusmahdollisuuksista epätietoisten verrattain suuri määrä. Lähes joka kymmenes vastaaja ei tiennyt, tehdäänkö nuorisotoiminnassa mukautuksia vammaisia nuoria varten ja voisiko kyseiseen toimintaan käyttää lisäresursseja.

Tämä on kunnallisen nuorisotoiminnan tärkein muutoskohde: nuorisotyön ammattilaisten on saatava lisää tietoa ja taitoja siitä, että vammaiset nuoret ovat usein syrjäytyneet nuorisotoiminnasta ja että tähän ongelmaan puuttumiseen tarvitaan lisäresursseja.

Nuorisotyöllä ja mahdollisuudella osallistua siihen on suuri merkitys vammaisten nuorten syrjäytymisen kannalta. Kunnallisella nuorisotyöllä on ympäri Suomen vastuu siitä, että jokainen nuori voi tuntea olonsa tervetulleeksi toimintaan mukaan. Resurssien vähyyteen vetoavan vammaisten nuorten sivuuttamisen ja syrjinnän on loputtava.

*Jaana Tiiri*

*Invalidiliiton nuorisotyöryhmä INTO:n puheenjohtaja*

Kirjoitus on muokattu Jaana Tiirin Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2017 -julkaisuun kirjoittaman tekstin pohjalta.

# Työpajamalli yhteiseen kartoitustyöskentelyyn nuorisotilalla

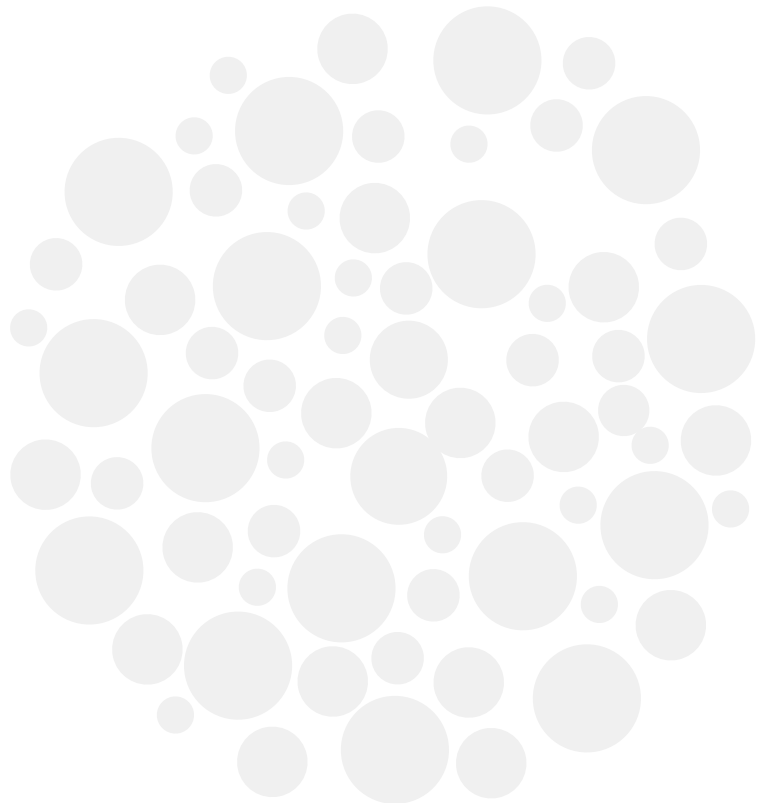
Tämän menetelmän avulla voitte havainnoida nuorisotilanne ja toimintanne yhdenvertaisuutta. Voitte toteuttaa työskentelyn yhdenvertaisuustyöryhmässä, työyhteisön kanssa tai vaikka avoimessa illassa. Työskentelyä varten tarvitsette erilaisia rooleja, joita voi olla yhtä monta kuin osallistujia tai osallistujapareja. Voit käyttää samoja rooleja kuin Vaihda näkökulmaa -harjoituksessa ja keksiä itse lisää. Tee rooleista osallistujille jaettavat roolikortit.

1. Anna jokaiselle osallistujalle hahmo (voitte käyttää sivulla 35 olevaa piirroshahmoa tai vaikka Lego-ukkoa) sekä roolikortti. Ohjaa jokaista luomaan oma roolihahmonsa ja menemään rooliinsa esittämällä kysymyksiä, esimerkiksi:

  - ▶ *Minkä ikäinen nuori on kyseessä?*
  - ▶ *Millainen perhe tai lähipiiri nuorella on?*
  - ▶ *Mitä hän harrastaa ja tykkää tehdä?*
  - ▶ *Millaisessa talossa ja kenen kanssa hän asuu?*
2. Kysymysten jälkeen pyytäkää kaikkia osallistujia viemään omat hahmonsia siihen kohtaan nuorisotilaa, joka viestii hahmolle, että hän on tervetullut tilaan, että häntä kunnioitetaan täällä ja otetaan mukaan itsenään. Kun jokainen on löytänyt hahmolleen paikan, kiertäkää ryhmänä kaikkien hahmojen luona ja kuunnelkaa jokaisen perustelut sille, miksi hänen nuorensa valitsi juuri kyseisen paikan mieluisaksi.
3. Käykää yhteinen purkukeskustelu: mitä harjoite kertoo tilanne yhdenvertaisuudesta? Millaisia viestejä seinillä olevista säännöistä välittyy, millaista kuvastoa tilalla on esillä, mitä kieltä siellä näkyy?
4. Käykää vielä yhdessä tai ryhmittäin nuorisopalveluiden tai toimintonne nettisivuilla ja some-kanavissa. Pohtikaa, kenelle niiden viestit on suunnattu. Löydättekö niitä tarpeelliset tiedot esimerkiksi esteettömyydestä?



5. Pyydä osallistujia kirjaamaan pienissä ryhmissä tarralapuille keskusteluissa ja verkko- ja some-sivuilla havaittuja yhdenvertaisuusongelmia, yksi ongelma per lappu.
6. Pyydä ryhmiä kirjaamaan ylös myös vahvuudet, joita kartoituksessa nousi esille. Lisäksi esille nousseita asioita voi kirjata "epäselviä"-otsikon alle ja miettiä myöhemmin yhdessä, mihin ne kuuluvat. Pyydä kirjaamaan mahdollisimman tarkkoja huomioita, kuten pelkän vihapuheen mainitsemisen sijaan esimerkiksi se, millaista vihapuhetta esiintyy ja keihin se kohdistuu.
7. Pyydä ryhmiä tuomaan laput seinälle jaoteltuina ongelmiin, vahvuuksiin ja epäselviin. Keskustelkaa havainnoista ja pohtikaa tarvittaessa yhdessä niiden paikkaa otsikoiden alla. Voitte myös jo tässä vaiheessa ryhmitellä havainnoita esimerkiksi nuorisotyön muotojen mukaan (leirit ja tapahtumat, kesätyöt, avoin toiminta, etsivä työ), toimijuuden tai roolien mukaan (nuoret, nuorisotyöntekijät, apuohjaajat, nuorisotyön johto, muut), erilaisten syrjintäperusteiden mukaan. Tärkeintä on, että jaottelu auttaa teitä hahmottamaan keskeisimmät konkreettiset kehittämiskohteet ja niiden linkittymisen toisiinsa.



## **Esimerkkejä erään kunnan nuorisotyöntekijöiden työskentelyssä esiin tulleista havainnoista:**

### **Ongelmia:**

- ▶ *Nuoret ovat välinpitämättömiä liittyen yhdenvertaisuuden toteutumiseen.*
- ▶ *Nuoret klikkiytyvät etnisen taustansa mukaan.*
- ▶ *Nuorisotyöntekijöillä ei ole toimintamalleja maahanmuuttajien kohtaamiseen.*
- ▶ *Nuorisotilat eivät pääsääntöisesti ole esteettömiä tai esteettömyydestä ei ole mainintaa tilojen esittelyissä.*
- ▶ *Nuorisotiloissa käytetään loukkaavaa kieltä, esim. homottelu on arkipäivästä nuorten välisessä kielenkäytössä.*

### **Vahvuuksia:**

- ▶ *Setan paikallisyhdistyksen kanssa on toimiva yhteistyö.*
- ▶ *Luottamukselliset suhteet opetustoimeen ja kaikkien koulujen rehtoreihin.*
- ▶ *Etniseen vähemmistöön kuuluvat apuohjaajat ovat saavuttaneet ennen sivuun jääneiden nuorten luottamuksen.*
- ▶ *Rasistiseen kielenkäyttöön on nollatoleranssi ja talon nuoret ylläpitävät käytäntöä.*
- ▶ *Nuorisovaltuusto haluaa olla aktiivisesti mukana yhdenvertaisuussuunnitelman työstössä.*

### **Epäselviä:**

- ▶ *Keskustan talolla käy turvapaikanhakijoita.*
- ▶ *Ryhmäkodin sosiaalityöntekijä ollut yhteydessä nuorisotoimeen.*
- ▶ *Jotkut nuorisotilat ovat sukupuolittuneita – tietyt talot vetävät vain poikia.*



## 3. ASKEL:

# TAVOITTEIDEN JA TOIMENPITEIDEN VALINTA





Nykyinen yhdenvertaisuustilanteenne on hahmottunut teille kartoitustoimien myötä. Tarkastelkaa nyt, millaisia löytöjä tai havaintoja olette tehneet. Tunnistatteko joitain ryhmiä, jotka ovat muita huonommassa asemassa? Onko joissakin toiminnoissa yhdenvertaisuuden toteutumista haittaavia puutteita? Puuttuuko teiltä osaamista jostakin yhdenvertaisuuden osa-alueesta? Huomaatteko tarvitsevanne yhteisiä pelisääntöjä tai sovittuja käytäntöjä esimerkiksi häirintään puuttumiseksi?

Näiden havaintojen pohjalta voitte nyt valita ne tavoitteet, joita haluatte yhdenvertaisuuden edistämistyöllä saavuttaa.

Mikä on tärkeää juuri nyt? Mikä on mahdollista? Sopikaa aikajänteestä, jolla tavoitteisiin pyritte. Yhdenvertaisuussuunnittelu on prosessi, jossa tavoitteiden toteutumista on hyvä arvioida ja tavoitteita päivittää tietyin väliajoin. Hyvä aikataulu voi olla esimerkiksi kaksi tai kolme vuotta. Tässä ajassa ehditte toteuttaa toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi ja arvioida niiden vaikutuksia. Tavoitteiden onkin hyvä olla sellaisia, joiden toteutumista on mahdollista mitata tai arvioida. Muistakaa, että kaikkea ei tarvitse tehdä heti! Te itse tiedätte, mikä on tärkeää, realistista ja mikä teille riittää. Olennaista ei ole tavoitteiden tai toimenpiteiden määrä, vaan se, että muutoksia kohti yhdenvertaisempaa nuorisotyötä todella tapahtuu.

Suunnitelmaa voi jäsentää erilaisilla tavoilla. Voitte miettiä, soveltuuko toimintanne parhaiten toimenpiteiden jaottelu eri työmuotojen (talotyö, leiritoiminta, digitaalinen työ, ryhmätoiminnot, etsivä työ jne.) mukaan, syrjintäperusteittain (sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, toimintakyky, kieli jne.) vai jotenkin muuten.

Ottakaa toimenpiteiden valintaan mukaan ihmisiä, joilla on joko asiantuntemusta tai henkilökohtaista kokemusta yhdenvertaisuuden edistämisestä, syrjinnän eri muodoista tai tietyistä syrjintäperusteista. Hyödyntäkää lisäksi muuta olemassa olevaa tietoa, jota löytyy kirjallisuudesta ja eri järjestöjen nettisivuilta. Oppaan loppuun on listattu tietolähteitä ja sellaisia järjestöjä, joista voitte saada tukea toimenpiteiden pohtimiseen.

# Työpajatyöskentely ja malli tavoitteiden ja toimenpiteiden valintaan

1.

Ottakaa esille nykytilanteen kartoituksessa havaitsemanne ongelmat tai kehittämiskohteet. Pohtikaa yhdessä, mikä on tavoiteltu muutos kunkin kehittämishaasteen kohdalla.

**Esimerkki:**

**Haaste:** Nuoret klikkiytyvät etnisen taustansa mukaan.

**Tavoite:** Etnisyys ei ole nuorten toimintaan osallistumisen, ryhmäytymisen ja kaveriporukoiden syntymisen ensisijainen määrittelijä.

2.

Priorisoikaa tavoitteet pyramidimallin avulla. Pyramidin yläkärkeen tulee tärkein muutostavoite, sen alapuolelle kaksi toiseksi tärkeintä, niiden alapuolelle kolme kolmanneksi tärkeintä jne. Päätäkää, mitkä tavoitteet valitsette mukaan suunnitelmaan ja kirjatkaa ne esimerkiksi oheiseen taulukkopohjaan valitsemanne jäsenystävän mukaan. Voitte joko jatkaa koko taulukon täyttämistä ryhmänä tai jakaa ryhmälle tavoitteet valmisteltavaksi ennen seuraavaa tapaamista. Tämä voi olla hyvä ajatus, jotta ehditte ottaa selvää sopivista ja esimerkiksi muualla hyväksi havaituista toimenpiteistä eri tavoitteiden edistämiseen.

**Esimerkki:**

Nykytilanne	Tavoite	Toimenpiteet	Vastuu	Aikataulu	Mittarit
Nuoret klikkiytyvät etnisen taustansa mukaan.	Etnisyys ei ole nuorten toimintaan osallistumisen, ryhmäytymisen ja kaveriporukoiden syntymisen ensisijainen määrittelijä.	Kesätyöpaikkojen valinnassa valitaan työpajaksi aina kaksi eri taustoista tulevaa nuorta.	Nimi/titteli	kevät 2018	Nuorten luonteva vuorovaikutus yli etnisten jakojen lisääntyy.  Etnisyys ei näyttäyty ryhmäytymisen ensisijaisena määrittelijänä.
		Lisätään eri etnisistä taustoista tulevia apuohjaajia ja nuorisohjaajia kaikilla taloilla.	Nimi/titteli	vuoden 2018 alkuvuosi	
		Lisätään matalan kynnyksen ohjattua pienryhmätyöskentelyä taloilla ja tehdään tietoista ryhmien sekoittamista.	Nimi/titteli	suunnittelu keväällä 2018, toteutus syksyllä 2018	

3.

Taulukon valmistuttua suunnitelmanne sisältö on valmis. Voitte jo tässä vaiheessa pyytää siihen kommentteja asiantuntijoilta tai yhteisönne jäseniltä ja tarvittaessa hyväksyttää suunnitelman päätöksentekoprosessienne mukaisesti. Sen jälkeen onkin aika siirtyä viemään suunnitelmaa käytännön toteutukseen.

# Kokemuksesta:

## Kesätyöpareina tutuiksi

Kulttuurirahaston kannatusyhdistyksen rahoittama ja Planin maahanmuuttotyön organisoima Yhdessä kesätyöhön -hanke työllisti Jyväskylässä 18 nuorta kahden viikon mittaisiin kesätyöjaksoihin kesällä 2017. Puolet hankkeeseen valituista 15–17-vuotiaista nuorista oli taustaltaan kantasuomalaisia ja puolet maahanmuuttajia. Nuorten kesätyöpaikat olivat paikallisia kulttuuritoimijoita. Jyväskylän lisäksi hanke työllisti nuoria muun muassa pääkaupunkiseudulla, Tampereella, Turussa, Oulussa ja Rovaniemellä.

Kesätoita nuoret tekivät kahden viikon ajan pareittain niin, että toinen nuorista oli kantasuomalainen ja toinen maahanmuuttajataustainen. Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa nuorten keskinäistä ymmärrystä ja yhteistyötaitoja yli kulttuurirajojen sekä kannustaa kulttuuritoimijoita työllistämään nuoria kesäisin ja rohkaista nuoria tutustumaan kulttuuritoimintaan.

Hankkeen saama palaute oli pääsääntöisesti erittäin positiivista. Työparityöskentely koettiin mielekkääksi ja luontevaksi yhdessä tekemisen muodoksi niin työnantajien kuin nuorten puolelta.

” Kesätyössä oli parasta uudet ihmiset ja kokemukset. Opin paljon itsestäni, muista ja työstä lasten parissa. ” (nuoren palaute, Jyväskylä)

” Kaikki sujui niin hienosti, että pelkkää hyvää palautetta voi siitä sanoa!! Ilmapiiri oli rentouttava sekä yhteistyö täysin onnistunutta. ” (nuoren palaute, Jyväskylä)

” Työnantajan pitää olla kuulolla, että miten homma sujuu ja miten kesätyöntekijöillä menee. Vastuukysymysten kanssa on oltava tarkkana, koska työntekijät ovat vielä nuoria. ” (työnantajan palaute, Jyväskylä)

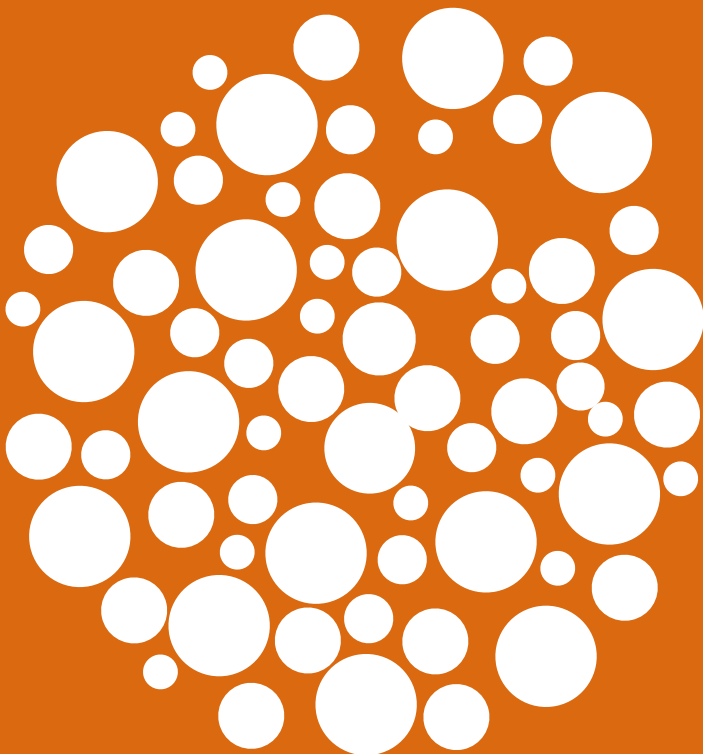
” Nuoret olivat oma-aloitteisia, ennakkoluulottomia, iloisia ja luotettavia. Lapset tykkäsivät heistä ja me työkaverit olimme oikein tyytyväisiä! ” (työnantajan palaute, Jyväskylä)

*Yhdessä kesätyöhön -hankkeen Jyväskylän vastuuhenkilö Heidi Nissinen*

## **4. ASKEL:**

# **SUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN JA SIITÄ TIEDOTTAMINEN**

---





Nyt on aika miettiä, miten tieto yhdenvertaisuussuunnitelmasta tavoittaa kaikki oleelliset toimijat. Miten viestitte nuorille, heidän vanhemmilleen ja yhteistyötahoillenne suunnitelman tavoitteista ja toimenpiteistä? Mikä tieto on oleellista kenellekin ja millaista perehdyttämistä suunnitelman toteuttaminen vaatii? Suunnitelman valmistumisesta tiedottaminen tarjoaa teille hyvän tilaisuuden lisätä laajempaa tietoisuutta yhdenvertaisuudesta ja niistä periaatteista, joiden noudattamiseen sitoudutte.

Miettikää missä muodossa kerrotte suunnitelmasta eri ryhmille. Onko joku kenties kiinnostunut asiakirjamuodosta, onko jollekin toiselle vaikuttavinta saada toimiston seinälle tai pelihuoneeseen tiivis huoneentaulu? Nuorisotiloihin tehdyt sarjakuvateokset tai netti- ja Facebook-sivuilta löytyvä video tavoittaa luultavasti paremmin nuorisotalolla käyvät nuoret kuin nuorisotoimenjohtajan kehittämismappiin tallennettu paperi.

Suunnitelma on mahdollista rakentaa siten, että se itse tai osa siitä toimii eräänlaisena yhdenvertaisuusoppaana. Se voi sisältää toimintaperiaatteet syrjintätilanteissa toimimiseksi ja yhdenvertaisuuden eri osa-alueiden huomioimiseksi (esim. esteettömyys, eri kielten asema, vihapuheeseen puuttuminen). Näiden toimintaperiaatteiden tai pelisääntöjen laatiminen on osa yhteistä prosessia. Yhteisten sääntöjen luominen sitouttaa yhteisön jäsenet sääntöjen noudattamiseen ulkopuolelta annettuja ohjeita varmemmin.

## Syrjinnästä vapaa alue



Yksi tapa tehdä yhdenvertaisuuden edistämiseen sitoutuminen näkyväksi on julistautua syrjinnästä vapaaksi alueeksi. Tunnette ehkä sinivalkoisen liikennemerkkin ”Syrjinnästä vapaa alue” -tekstillä? Kansalaisjärjestöjen ja oikeusministeriön kampanjaan liittyminen on merkki nuorille, työntekijöille, työnhakijoille ja muille organisaatiossa vierailville siitä, että organisaatio toivottaa kaikki ihmiset tervetulleiksi riippumatta sukupuolesta, iästä, etnisestä taustasta, uskonnosta tai vakaumuksesta, mielipiteestä, terveydentilasta, vammaisuudesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Jotta kaikki ovat tietoisia kampanjasta, on tärkeää kertoa näkyvästi kampanjaan liittymisestä.

Päätös julistautumisesta kannattaa tehdä yhdessä ja myös merkin paikan ja sen kiinnittämiseen liittyvät juhlallisuudet voitte suunnitella porukalla. Miettikää yhdessä, mitä tämä yhteinen päätös teille tarkoittaa ja miten toimitte, kun havaitsette syrjintää. Pelkkä merkki seinällä ei tietenkään tee paikkaa syrjimättömäksi, mutta voi tehdä syrjinnän vaarassa olevien olon siellä turvallisemmaksi ja madaltaa kynnystä astua sisään. Osoitatte merkillä, että suhtaudutte syrjintään vakavasti, ettekä hyväksy sitä. Syrjinnästä vapaa alue on tavoiteltava, johon yhdenvertaisuussuunnitelmaa toteuttamalla pyritte.

Lue lisää ja julistaudu: [www.yhdenvertaisuus.fi](http://www.yhdenvertaisuus.fi).

# Vihapuheesta vapaa nuorisotila

Seuraavan kuuden toimenpiteen avulla voitte tehdä nuorisotilastanne vihapuheesta vapaan tilan, jossa nuoret arvostavat toisiaan ja luovat yhdessä työntekijöiden kanssa yhdenvertaisen, luotettavan ja turvallisen ympäristön kasvaa ja kehittyä.

Vihapuhetta ei pysty nuorisotilasta varmasti lopullisesti poistamaan, mutta vihapuheesta vapaassa tilassa vihapuhe tunnistetaan, eikä sen anneta tulla arkipäiväiseksi.

## 1. Tiedosta vihapuhe

Tiedostakaa, että vihapuhetta voi esiintyä myös teidän nuorisotilallanne. Sitä saattavat tuottaa nuorten lisäksi myös työntekijät. Vihapuhe loukkaa ja satuttaa kohdettaan. Hänen kokemuksensa vihapuheesta täytyy ottaa aina vakavasti.

## 2. Tunnista vihapuhe

Tutustukaa vihapuheeseen osoitteessa [Eivihapuheelle.fi/nuorisotila](http://Eivihapuheelle.fi/nuorisotila) olevien infomateriaalien avulla. Varmistakaa, että kaikki nuorisotilan kävijät tietävät, mitä vihapuhe on.

Miettikää, millaisia stereotyyppioita ja ennakkoluulojanuorten ja työntekijöiden keskuudessa esiintyy. Voitte järjestää työpajoja ja koulutuksia, joissa käsitellään vihapuhetta, syitä sen taustalla, sekä sen seurauksia.

## 3. Puutu vihapuheeseen

Sopikaa, että vihapuhetta ei sallita. Se satuttaa, on epäoikeudenmukaista ja loukkaa toisten ihmisarvoa.

Selvittäkää, onko nuorten välisissä ristiriitatilanteissa käytetty vihapuhetta. Tuomitkaa loukkaava teko, älkää nuorta itseään.

Purkakaa keskustelun avulla vihapuheen taustalla vaikuttavia ennakkoluuloja ja stereotyyppioita. Antakaa nuorille uutta tietoa ennakkoluulojen tilalle.

#### 4. Tee kyltti ja palautelaatikko

Tehkää yhdessä nuorten kanssa Vihapuheesta vapaa nuorisotila -kyltti ja asettakaa kyltti nuorisotilaan kaikkien nähtäville.

Perustakaa myös yhteinen palautelaatikko, johon nuoret voivat kertoa nimettömästi kokemastaan ja todistamastaan vihapuheesta. Suhtautukaa palautteeseen vakavasti.

#### 5. Päivitä säännöt ja ohjeet

Sisällyttäkää vihapuheeseen puuttuminen talon toiminta-, yhdenvertaisuus- ja muihin suunnitelmiin.

Sopikaa, kenen puoleen voi kääntyä ongelmatilanteissa.

Perehdyttäkää uudet työntekijät ja nuoret.

#### 6. Seuraa tilannetta

Nimetkää yksi vastuuhenkilö, joka huolehtii vihapuheettomuuden seurannasta ja toiminnan kehittämisestä.

Täyttäkää säännöllisesti koko seurantalomake ja sopikaa toimenpiteistä, joilla nuorisotila pysyy vihapuheesta vapaana.

Perehdy Vihapuheen vastaisen nuorisotilan materiaaleihin: [Eivihapuheelle.fi](http://Eivihapuheelle.fi).

Tärkeänä osana yhdenvertaisuuden edistämistä on tavoitteiden ja toimenpiteiden kirjaaminen myös virallisen tason asiakirjoihin, kuten strategioihin ja laadun mittareihin, erilaisiin toimintasääntöihin, henkilöstöpolitiikkaan ja toimintaohjeisiin. Yhdenvertaisuustavoitteiden julkituominen virallisella tasolla lisää luottamusta syrjintään puuttumiseen. Yhdenvertaisuussuunnitelma on vahva osoitus nuorisotyön sitoutumisesta yhdenvertaisuuteen ja siksi siitä kannattaa myös viestiä näkyvästi.

Yhdenvertaisuussuunnittelu voi tarjota monia oppimisen kokemuksia kaikille siinä mukana oleville. On tärkeää seurata yhdenvertaisuussuunnitelman toteuttamista ja kirjata ylös siitä nousseita uusia kysymyksiä, kehitysehdotuksia, tuloksia ja johtopäätöksiä. Näitä voidaan käyttää suunnittelun ja päätöksenteon apuna ja suunnitelman muokkaamiseen.

# Asiantuntijalta:

## Yhdenvertaisuus vaatii normien tiedostamista

Sateenkaarinuoret eli seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret joutuvat syrjinnän pelossa usein miettimään tarkasti, millaiseen toimintaan haluavat vapaa-ajallaan osallistua. Kunnallinen nuorisotyö erottuu kuitenkin Setan ja Nuorisotutkimusseuran vuonna 2014 julkaisemassa tutkimuksessa edukseen: nuorten todetaan kohdanneen eniten neutraaleja tai positiivisia asenteita Setan toiminnan lisäksi kuntien nuorisotoiminnassa. Monissa nuorisotoimissa sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus onkin jo ensiluokkaisesti huomioitu kouluttamalla henkilökuntaa, tekemällä toiminnallista yhdenvertaisuussuunnittelua yhdessä sateenkaarinuorten kanssa tai järjestämällä sateenkaarinuorille omaa toimintaa.

Oman toiminnan yhdenvertaisuutta arvioitaessa olisi hyvä olla kriittinen ja pohtia asiaa henkilökunnan asenteiden, tietotason ja kokemuksen kautta. Vaikka yhdenvertaisuutta tuodaan julkikuvan parantamiseksi näkyvästi esille ja nuorisotoimien on nykylainsäädännön mukaan toimittava yhdenvertaisuuden edistämiseksi, on kuitenkin toinen asia, miten hyvin yhdenvertaisuus tosiasiaa toteutuu. Jos nuorisotoiminta arvioidaan yhdenvertaiseksi ja nuorisotila nähdään kaikille saavutettavana paikkana, mutta kukaan työntekijöistä ei voi sanoa kohdanneensa sateenkaarinuoria, onko toiminta aidosti yhdenvertaista?

Yhdenvertaisuuden edistämisessä keskiössä on henkilökunnan ammattitaidon kehittäminen. Oppiminen edellyttää motivaatiota ymmärtää moninaisuutta ja sitä, miten yhteiskunnalliset rakenteet ja normit vaikuttavat sateenkaarinuorten elämään. On tiedostettava myös omien tietojen ja kokemusten rajallisuus: yksittäiset kokemukset sateenkaarinuorista eivät ole yleistettävissä, vaan on osattava kuunnella ja oppia jatkuvasti. Työtötteä voi siirtää kohti normitietoisuutta, jotta välttyy itse vahvistamasta sateenkaarinuorten elämää hankaloittavia normeja, kuten sukupuoleen liittyviä rooliodotuksia. Parhaimmillaan nuorisotoimi voi tarjota nuorelle elintärkeän hengähdyspaikan, jos kotona ei voi olla avoimesti oma itsensä.

Nuoren kokemus nuorisotyön avoimuudesta voi syntyä jo ensikohtaamisessa työntekijän tai nuorisotilan kanssa. Työntekijä, joka ei oleta nuoren sukupuolta ulkonäön perusteella ja kyselee mahdollisesta kumppanista olettamatta tämänkään sukupuolta, voi saada nuoren luottamuksen. Nuorisotilaan kävellessä seinällä komeileva sateenkaarilippu tai sukupuoli-neutraalit wc- ja pukutilat antavat lisää myönteisiä viestejä. Somessa näkyvä maininta moninaisuuden arvostamisesta voi pienentää kynnystä tulla mukaan toimintaan.

Sateenkaarinuorten yhdenvertainen osallistuminen on mahdollista silloin, kun osallistumisen esteitä on esimerkiksi edellä mainituin keinoin purettu. Näin taataan se, että sateenkaarinuorten ei tarvitsisi enää jatkossa miettiä, voivatko tehdä samoja asioita kuin muutkin ikäisensä.

*Heta Hölttä, nuorisotyön koordinaattori, Seta ry*

*Kirjoitus on julkaistu alun perin Allianssin Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset -julkaisussa.*

# Kokemuksesta:

## Kokemuksia turvapaikanhakijanuorten ryhmäkodin johtajana

Vuosina 2015–2016 Suomeen saapui yksin lähes 3500 alaikäistä turvapaikanhakijaa. Suurin osa niin heistä kuin myöhemminkin yksin saapuvista alaikäisistä turvapaikanhakijoista tulee jäämään Suomeen. Koska perheenyhdistämistä on tiukennettu, vain murto-osa nuorista saa perheensä Suomeen. Yksintulleiden nuorten aikuistumista värittävä monenlaiset, usein rankat kokemukset. Moni on valitettavasti kohdannut poissulkemista ja rasismia.

Itse työskentelin vuosien 2016 ja 2017 taitteessa vajaan vuoden ajan yksintulleiden alaikäisten vastaanottoyksikön eli ryhmäkodin johtajana. Tapasin lähes päivittäin ryhmäkodin kolmeatoista 12–16-vuotiasta poikaa ja tutustuin heihin henkilökohtaisesti. Muutama heistä tuli läheisemmäksi, muutama jäi etäisemmäksi. Sain kuulla heidän ilon aiheistaan, suruistaan, mieltymyksistään, epätoivon hetkistään, raivon ja epäreilouden kokemuksistaan ja peloistaan. Kirjoitukseni perustuu tähän kokemukseeni.

Huomasin työssäni, että nuoret voivat saapuessaan olla todella yksin. On kaikkien etu, että nämä nuoret saavat ajoissa hyviä kontakteja nuorisohjaajiin ja nuorisotoimintaan. Nuorisotyöntekijät ovat osallisuuden ja vuorovaikutuksellisuuden moniosajia, jotka osaavat toimia hauraassa mielentilassa olevien nuorten kanssa. Nuorisotoimen palveluista voikin kasvaa yksintulleille nuorille hyvin merkityksellinen ympäristö, jossa voi ystävystyä ja osallistua mielekkääseen toimintaan, jossa suomen kielen taito kehittyy ja vuorovaikutustaidot lisääntyvät. Heistä voi tulla tavallisia kävijöitä, apuohjaajia, kesätyöntekijöitä, tulevia nuorisotyön opiskelijoita.

On monia paikkakuntia, joissa nuorisotoimi tekee vahvaa yhteistyötä alaikäisten turvapaikanhakijoiden ryhmäkotien kanssa. Toisilla yhteistyö ei monista syistä ota toimiakseen. Tarkoitukseni ei ole syytellä tai luetella virheitä, vaan herättää kuvauksen perusteella pohdintaa siitä, miten nämäkin nuoret otetaan mukaan toimintaan. Se on hyvä ottaa yhdenvertaisuussuunnittelussa huomioon.

Ryhmäkodin pojat kasvoivat kielteisessä ilmapiirissä. Heihin kohdistivat rasismia ja väkivaltaa sekä samanikäiset nuoret että aikuiset ihmiset. Pojille kerrottiin heidän ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti vallitsevista asenteista turvapaikanhakijoita kohtaan.

Ilmapiiri vaikutti poikien elämään konkreettisesti: saimme tietää, että ryhmäkodin edustalle suunniteltiin sitä vastustavaa mielenosoitusta. Mielenilmausta ei lopulta järjestetty, mutta päätimme tiedon perusteella ottaa useita varotoimia käyttöön. Päivystin työaikani jälkeen

mahdollisten ikävien tilanteiden varalta. Aikaistimme kotiintuloaikoja ja varoitimme poikia kulkemasta yksin. Pyysimme heitä pitämään puhelimen aina mukana ja varmistamaan, että siinä on virtaa. Työntekijöiden määrää lisättiin ja poliisia pyydettiin lisäämään partiointia. Tämä kaikki vahvisti poikien käsitystä siitä, ettei heitä haluta Suomeen.

Nuoret eivät olleet valinneet toisiaan eivätkä toistensa seuraa. He olivat saapuneet vuoden 2015 aikana Suomeen. Suurin osa heistä oli kulkenut Tornion järjestelykeskuksen kautta ensin hätämajoitusyksikköön, josta heidät ohjattiin ryhmäkotiin. Heillä oli useampiakin yhdistäviä tekijöitä, mutta he eivät olleet entuudestaan toisilleen tuttuja. He jakoivat sukupuolen, iän, kielen, uskonnon. Koulutus- ja perhetaustoissa oli isojakin eroja.

Poikia yhdisti epä tietoisuus tulevasta sekä pitkä odotus ja pelko lähestyvistä turvapaikkapuhuttelusta. Kun puhuttelukutsu, kutsu iänmääritykseen tai kielteinen turvapaikkapäätös tuli, pojat saattoivat tukea toisiaan hyvin kauniilla ja empaattisella tavalla. Silti he eivät välttämättä kokeneet olevansa ystäviä.

Pojat osallistuivat valmistavaan opetukseen keskenään. Ryhmässä ei ollut muita, koska ryhmäkodin pojat oli sijoitettu kunnan päätöksellä eri kouluun kuin läheisessä vastaanottokeskuksissa perheittensä kanssa asuvat lapset. Myös kotitalouden ja musiikin tunnit pidettiin pojille erikseen, vaikka nämä olisivat olleet oivia tilaisuuksia päästä kanssakäymisiin muiden nuorten kanssa ja kehittää samalla kielitaitoa. Liki puolen vuoden koulussa olon jälkeen pojat saivat osallistua liikunnan ja kuvaamataidon tunneille tavallisten luokkien kanssa, mutta pojat kokivat, että tämäkin tapahtui liian myöhään. Pojat jäivätkin koulussa omilleen. He eivät saaneet ystäviä, ja integroituminen omaan luokkaan tapahtui hitaasti.

(Tämän ei ole pakko mennä näin: olen edellisessä työssäni seurannut koulua, jossa nuoret pääsivät osallistumaan omien luokkiensa opetukseen tietyissä aineissa jo kaksi viikkoa koulun aloittamisen jälkeen. He saivat omilta luokiltaan myös mentorin auttamaan sopeutumista.)

Eräs pojista kipuili sen vuoksi, että hän halusi ryhmäkodin ulkopuolisia ystäviä. Hän oli koulussa puhunut samanikäisen pojan kanssa pari kertaa ja olisi halunnut tutustua poikaan paremmin. Kun poika ei vastannutkaan odotusten mukaisesti, tilanne johti isoon tunnepurkaukseen. ”Saanko koskaan ystäviä?” ”Joudunko aina olemaan vain näiden samojen poikien kanssa?”, hän kyseli.

Pojat saivat tukea ja ohjausta ryhmäkodin työntekijöiltä ja opettajiltaan sekä jalkapallovalmentajilta. Ne, jotka löysivät ryhmäharrastuksen, kuten kuvaamataitokerhon, teatterikerhon tai jalkapallon, olivat muita hieman paremmassa asemassa. Harrastukseen ei taannut ystävien löytymistä. Pojat viettivät aikaa lähinnä vain keskenään.

Pojat kävivät alkuaikoinaan tutustumassa myös lähimpään nuorisotaloon, mutta tutustumiskäynti epäonnistui useista eri syistä. Pojat olivat vasta muuttaneet ryhmäkotiin ja heidän suomen kielen taitonsa oli heikko. He odottivat tapaavansa nuorisotalolla paljon uusia ihmisiä ja voivansa saada sieltä kavereita. Nuorisotalolla olikin käyntihetkellä vain vähän nuoria, minkä pojat kokivat hieman kiusalliseksi. Pari poikaa meni kättelemään paikalla

olevia nuoria, mikä sai niin osan paikalla olleista kuin ryhmäkodin pojista nauramaan. Tutustuminen ei edennyt. Kokemus herätti ryhmäkodin pojissa kuohuntaa, koska kokemus ei vastannut odotuksia. Nuorisotalolta ehdotettiin, että pojat tulisivat pienemmissä ryhmissä. Pojat kuitenkin kulkivat siihen aikaan yhtenä ryhmänä, eivätkä he halunneet jakautua. Ryhmäkodin ohjaajat ehdottivat nuorisotalolla käyntiä useamman kerran, tuloksetta. Pyysimme nuoriso-ohjaajia ryhmäkodille järjestämään pojille jotain toiminnallista, mutta sekään ei toteutunut.

Kokemukseni on, että koska monilla ryhmäkodin ohjaajilla ei ole taustaa nuorisotyössä, nuorisotoimen palvelut saattavat jäädä etäisiksi. Palveluilla voisi kuitenkin olla ryhmäkodeissa eläville turvapaikanhakijanuorille suuri merkitys. Jotta ryhmäkodissa asuvat nuoret tuntisivat olonsa turvallisiksi muuallakin kuin omassa kodissaan, heidän täytyy saada tutustua muihin turvallisiin aikuisiin. Etsivillä nuoriso-ohjaajilla voisi olla vahva paikka ryhmäkodissa, ja he voisivat toimia siltoina nuorten ja nuorisotalon välillä.

Saimme esimerkiksi nuorisopalveluiden kautta julisteen, jossa nuoria pyydettiin osallistumaan Suomi 100 -juhlallisuuksiin liittyvään valokuvauskilpailuun. Aluksi pojat eivät hahmottaneet, miten he voisivat ottaa osaa kilpailuun, kun heillä ei ollut vielä oleskelulupaakaan. Puhuimme Suomen moninaisuudesta ja siitä, että Suomi on aina ollut monikulttuurinen. Vasta sen jälkeen pojat pääsivät ideointivaiheeseen. Ryhmäkoti kuitenkin suljettiin, eivätkä pojat ehtineet osallistua kilpailuun.

Tapaus oli osuva esimerkki siitä, että pelkkä tiedotus osallistumismahdollisuudesta tai tapahtumasta ei usein riitä, kun on kyse poissulkemista ja väkivaltaa kokevista nuorista, jotka eivät vielä koe kuuluvansa Suomeen tai paikkakuntaansa. Vaan kuten te nuoriso-ohjaajat hyvin tiedätte, osallistamiseen tarvitaan vuorovaikutuksellisia menetelmiä.

Koska turvapaikanhakijoiden määrä väheni, maahanmuuttovirasto päätti lakkauttaa joitakin alaikäisyksiköitä. Sain tietää lakkautuksesta puoli vuotta etukäteen. Lakkautuspäätös herätti pojissa monenlaisia tunteita: helpotusta, pettymystä, välinpitämättömyyttä, kiukua, iloa. Viranomaisten toiminta hahmottui epäreiluna: pojat kokivat, että heitä "potkittiin kuin jalkapalloa" paikasta toiseen, järjestelykeskuksesta hätämajoituksen kautta meidän ryhmäkotiimme ja nyt toiseen ryhmäkotiin. (Siirrot jatkuivat myös niille, jotka saivat oleskeluluvan - he muuttivat perheryhmäkotiin.)

Lakkautuksen jälkeen poikia ei siirretty yhdessä seuraavaan paikkaan, vaan heidät jaettiin neljään eri yksikköön ELY-alueen sisällä. Suunnatonta pettymystä aiheutti se, että heistä vain kaksi pääsi pääkaupunkiseudulle. Onneksi useampi nuorista sai kuitenkin mukaansa sen, jonka nimesi ystäväkseen - reilun vuoden yhdessäolon aikana aitoa ystäväystymistäkin oli tapahtunut.

*Marisel Soto Godoy*

## 5. ASKEL:

# SUUNNITELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

---

Hyvät ja mitattavat tavoitteet voit tunnistaa ns. SMART-kriteereillä:

**S**pecific = selkeästi määritelty, konkreettinen

**M**easurable = mitattavissa oleva

**A**chievable = saavutettavissa oleva

**R**elevant = relevantti, merkityksellinen

**T**ime-bound = aikataulutettu





Yhdenvertaisuussuunnitelman seuranta ja arviointi voi aluksi tuntua haastavalta. Suunnitelmalle asetetut tavoitteet voivat helposti kasvaa liian laajoiksi kokonaisuuksiksi ja vaikeasti mitattaviksi tavoitteiksi. Tällöin niiden seuranta ja arviointi tulee turhan vaikeaksi. Kiinnittäkää tähän huomiota tavoitteiden määrittelyssä ja pitäkää tavoitteet mahdollisimman konkreettisina.

Nuorisotyön toimintakulttuuri, vallitsevat asenteet ja käytännöt muuttuvat hitaasti. Asenteiden muutoksen osalta yhdenvertaisuustyön tulokset voivat olla mitattavissa vasta vuosien kuluttua. Toisaalta on vaikea arvioida, mikä osuus yhdenvertaisuussuunnitelman toimenpiteellä on ollut mahdollisessa asennemuutoksessa, ja mikä rooli muilla tekijöillä, kuten yhteiskunnallisilla muutoksilla, järjestöjen kampanjoilla tai esimerkiksi opetussuunnitelman muutoksilla on ollut.

Valitkaa seurannan tueksi muutamia selkeitä (SMART)-indikaattoreita, joille määritätte tarkistusajankohdat tasaisin väliajoin. Nuorisotyön arkeen soljahtava indikaattori voi olla esimerkiksi nuorten ryhmytyminen yli kieliryhmien ja sen seuranta voi perustua nuorisotyöntekijän havainnointiin ja keskusteluihin nuorten kanssa. Havainnoinnin tuloksia voidaan jakaa työyhteisön kesken esimerkiksi yhteisissä kuukausipalaverissa ja arvioida, onko ryhmytyminen kehittynyt toivotulla tavalla vai tarvitaanko siihen vielä lisätukea.

Kuten kaikki muutkin osat yhdenvertaisuussuunnitelmassa, kannattaa seuranta ja arviointi miettiä juuri oman yhteisön resurssien ja tarpeiden näkökulmasta niin, ettei seurannasta tule tarpeetonta lisätyötä kenellekään vaan se linkittyy työhön arkeen. Voitte esimerkiksi sopia jokaiselle työntekijälle yhden erityisen näkökulman ja pari indikaattoria, joilla seuraatte ja arvioitte yhdenvertaisuussuunnitelman vaikutuksia yhdessä nuorten kanssa. Älkää kirjatko suunnitelmaan sellaisia mittavia arviointitoimenpiteitä, joiden toteuttamiseen ei ole resursseja.

Yhdenvertaisuuden edistäminen ei ikinä tule valmiiksi. Yhdenvertaisuutta edistävät hyvät käytänteet kehittyvät osana nuorisotyön arkea ja nuorten kohtaamisissa. Usein käykin niin että suunnitelmaa toteuttaessa esille nousee uusia haasteita ja kehittämistarpeita. Kun yhteisön ilmapiiri kehittyy herkemmäksi havaitsemaan syrjiviä käytänteitä tai turhien ulossulkevien normien ylläpitämistä, saattaa esille nousta runsaastikin uusia kehittämiskohteita. Tämän vuoksi jatkuva seuranta ja suunnitelman päivittämistarpeen arviointi on hyvä ottaa osaksi nuorisotyön kehittämistä. Voitte sopia säännöllisiä tarkistuspisteitä esimerkiksi kehittämispäivien yhteyteen.

On tärkeää, ettei yhdenvertaisuussuunnitelman seuranta ja päivittäminen jää yksittäisen nuorisotyöntekijän vastuulle. Muistakaa laajentaa vastuuta prosessin edetessä ja kouluttaa uusia toimijoita yhdenvertaisuuden edistämisestä. Miettikää, miten yhdenvertaisuuden edistämiseen sitoutuminen voidaan konkreettisesti huomioida muun muassa rekrytointitilanteissa ja työnkuvista sovittaessa.

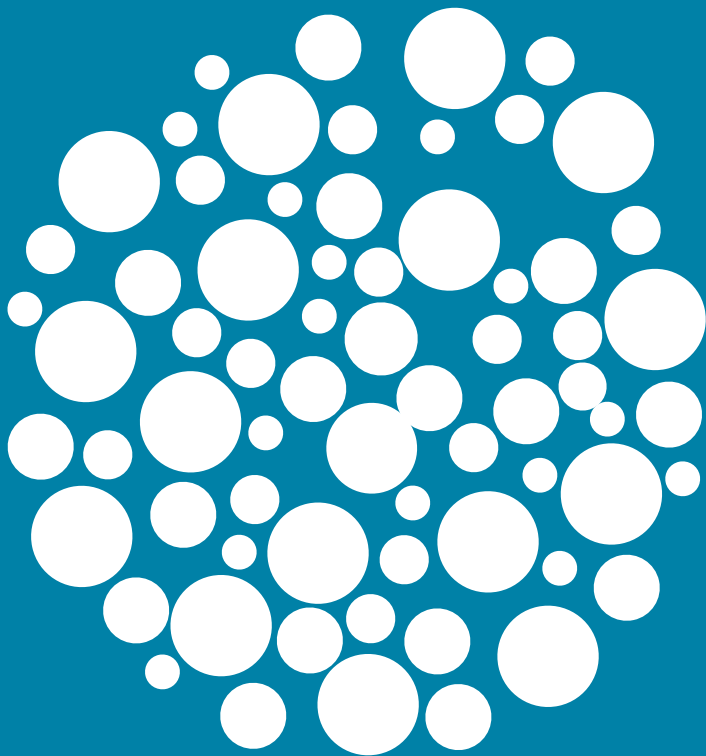
Kun suunnitelma on aika päivittää, palatkaa jälleen prosessin alkuun. Huolehtikaa, että mukana olevat ovat perehtyneet aiheeseen ja toteuttakaa kartoitus sen hetkisestä tilanteesta. Homma sujuu luultavasti pienemmällä vaivalla ja voitte kehittää menetelmiä ensimmäisen kerran kokemusten perusteella. Arvioikaa, missä olette kehittyneet, ja minne asetatte seuraavat tavoitteet.

Prosessi on jatkuva. Mitä vakiintuneemmaksi osaksi työtä se muodostuu, sitä helpommaksi ja toisaalta vaikuttavammaksi se muuttuu. Ehkä erillistä yhdenvertaisuussuunnitelmaa ei jonain päivänä enää tarvita, kun yhdenvertaisuuden edistäminen kuuluu itsestään selvänä osana nuorisotyön kehittämiseen. Sitä ennen, kiitos, että olet ottanut tämän näkökulman mukaan työhösi. Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ja nuorisotyö on tärkeä paikka tämän viestin osoittamiseksi nuorille.



# ESIMERKKEJÄ NUORTEN TIETO- JA NEUVONTATYÖSTÄ

---



# Jalkautuva nuorten tieto- ja neuvontapalvelu luo yhdenvertaisuutta

Nuorten tieto- ja neuvontatyön eurooppalaisissa periaatteissa nostetaan esille tavoite taata tiedon saanti yhdenvertaisesti kaikille. Kuopion maaseutualueella toteutetun kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää ja ottaa käyttöön maaseutualueiden nuorille sopivimmat tiedottamisen ja neuvonnan väylät ja menetelmät. Hankkeen aikana toiminta keskittyi liitosalueiden keskuksiin, koska niissä oli olemassa nuorille luonnollisia kohtaamisen paikkoja, kuten koulut ja nuorisotilat.

## Alueellinen yhdenvertaisuus vai syrjäytyminen?

Kuopion maaseutualueiden nuorten yhdenvertaisuutta nuorille suunnattujen palveluiden hyödyntämisessä voidaan tarkastella myös syrjäytymisen näkökulmasta. Toteutuuko palveluissa yhdenvertaisuus? Kuten Armila, Halonen & Käyhkö (59, 2016) toteavat, myös Kuopion maaseudulla on lakkautettu oppilaitoksia, menetetty työmahdollisuuksia ja suljettu harrastustiloja. Tämän vuoksi nuorille on jäänyt vain vähän mahdollisuuksia toteuttaa unelmiaan omalla kotiseudullaan. Nuorten toiveet palveluiden saamisesta omalle asuinalueelle jäävät usein vähälle huomiolle. Toisaalta nuoret ovat tottuneet liikkumaan pitkiäkin matkoja asuinpaikkansa takia. Mutta jääkö jokin tieto saamatta tai palvelutarve toteutumatta, jos nuorella ei ole mahdollisuutta tai kykyä itseohjautuvasti hakeutua pitkien etäisyyksien päässä oleviin palveluihin?

Hankkeessa havaittiin, että sellaisten perheiden nuoret, joilla on mahdollisuuksia liikkua joko yksin tai perheen avustuksella, ovat muutoinkin aktiivisia. Kuopion maaseutualueella joukkoliikennettä ei pysty hyödyntämään juurikaan vapaa-ajan toimintoihin, sillä julkinen liikenne kohdentuu pääsääntöisesti työmatka- ja koulukuljetuksiin.

Maaseudulla syrjäytyvät helposti nuoret, joilla ei ole valmiuksia itseohjautuvuuteen ja joilta puuttuvat tarvittava tuki sekä mahdollisuudet osallistua toimintaan tai palveluiden käyttöön oman asuinalueensa ulkopuolella. Osa maalla asuvista nuorista kokee olevansa osa ympäröivää yhteiskuntaa, eikä liikkuminen erilaisten palveluiden käyttämiseksi ole heille ongelma. Armilan ym. (62, 2016) mukaan osalla nuorista ei ole tarvetta lähteä kotiseudultaan kauemmaksi. He ovat tyytyväisiä eivätkä koe, että heiltä puuttuisi mitään.

## Yhteistyö koulujen kanssa

Esimerkki hankkeen aikana syntyneestä hyvästä yhteistyöstä on eräällä kylällä käynnistetty tyttötoiminta. Tällä kylällä nuorisotalon kävijäkunta on hyvin poikapainotteista, siksi haluttiin tarjota toimintaa erityisesti tytöille. Yhteistyötä tehdään koulunkäynninohjaajan ja liikunnanopettajan kanssa. Nuorisoneuvoja on kutsunut mukaan eri alojen vierailijoita, esimerkiksi seksuaaliterapeutin tai kättilön.

Hyvä esimerkki on myös toisella nuorisotilalla pidetty välituntitoiminta. Moniammatillisessa toteutuksessa on ollut koulun henkilökuntaa, kuten kuraattori ja terveydenhoitaja, sekä sosiaalityöntekijä ja nuorisoneuvoja. Tilalla nuorilla on ollut mahdollisuus kohdata matalalla kynnyksellä heitä tukevia ammattilaisia. Lisäksi toiminta on mahdollistanut erilaisten tietoskujen pitämisen.

## Huomioita alueellisen liikkuvan nuorten tieto- ja neuvontatyön valmisteluun

Hankkeessa selvitettiin alueellisen nuorten tieto- ja neuvontatyön tarve ja välineistö kysymällä aiheesta nuorilta sekä mahdollisilta yhteistyökumppaneilta (koulu, nuorisotalo, seurakunta ja paikallisyhdistykset).

Vastausten perusteella selvisi, että palvelun yhdenvertaisen saatavuuden vuoksi oli tärkeää, että toimisto ja työkalut kulkivat työntekijän mukana koko ajan. Palvelun oli liikuttava nuorten tarpeiden mukaisesti.

Jalkautuvalle työntekijälle työyhteisö muodostuu laajemmasta monialaisesta toimijaverkostosta. Työkavereina voivat toimia nuorisotyöntekijät, koulun henkilökunta sekä paikalliset työntekijät muilta toimialoilta.

Yleisenä huomiona voi todeta, että nuorten palveluille on tarve myös syrjäseuduilla. Palveluiden yhdenvertaiselle tarjonnalle hyvä lähtökohta on monialainen yhteistyö. Kuopiossa vuoden 2015 lokakuussa alkanut nuorten tieto- ja neuvontatyön lähipalvelun kehittämissanke oli yksi tapa kehittää ja tuoda esille nuorten tarve saada palveluita myös lähellä omaa asuinalueitaan. Nuorten tieto- ja neuvontatyön jalkautuvat palvelut tuovat tehokkaasti esille nuorten erilaisia tarpeita tiedolle, neuvonnalle ja ohjaukselle. Tietoa näistä tarpeista on tärkeää jakaa myös muille palveluiden järjestäjille sekä kuntapäätäjille.

*Heta Malinen, aluekoordinaattori / Kuopion kaupunki*

*Miina Morko, Po1nt-koordinaattori / Kuopion kaupunki*

---

### Lähteet:

Armila, Päivi & Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari (toim.) 2016. Reunamerkintöjä hylkysyrjästä. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178, Liike.

# Introduktion till Ungdomsakademin

## Luckans vägledning

Ungdomsakademin Luckan erbjuder kostnadsfri vägledning i frågor som gäller studier, arbete, fritid etc. Vägledningen kan sedan ske på ett av våra kontor, via telefon eller e-post. Vägledningen fungerar utgående från ungdomens behov och önskemål. Det som diskuteras under en vägledning förblir konfidentiellt mellan ungdom och handledare.

Ett normkritiskt förhållningssätt ligger som grund för vägledningen. Det innebär att undvika och ifrågasätta språkliga och sociala normer som innebär att människor placeras i normala och avvikande identiteter. Detta uppfylls genom att undvika att förmedla stereotyper vad gäller könsidentitet, sexuell läggning, klass, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning och ålder.

Vägledningen vid Ungdomsakademin Luckan har som målsättning att informera, fungera som bollplank och att tillsammans med klienten formulera vägledningsalternativ och förbättra klientens självkännet och att stärka dennes självkänsla och självförtroende.

Ungdomsakademin Luckans vägledare är medvetna om, och beredda på, att vägledningens karaktär kan variera beroende på klient och behov. Vanligen genomförs vägledning som en slags konsultation där den unga presenterar ett specifikt problem som vägledaren och klienten löser tillsammans. Vägledningen kan även fungera som samtalsstöd gällande klientens personliga ärenden. Om klienten presenterar problem som vi inte vägleder inom bör vägledaren hänvisa vidare till externa sakkunniga.

Vägledningens målsättning är alltid att vägledaren delar med sig av sina kunskaper och erfarenheter och således ger utrymme och möjlighet för den unga att upptäcka nya infallsvinklar, handlingsalternativ och lösningar på problem.

En grundpelare i vägledningen är begreppet empowerment (egenmakt). Det handlar om att ge klienten hjälp till självhjälp och därmed få klienten att känna att den har makten över sitt egna liv. Vi kan ge verktyg åt klienten att klara uppgiften på egen hand, men vi gör inte uppgiften åt dem. Vägledarens uppgift är få klienten att känna sig trygg och sedd i de frågor som hen kommer till Luckan för att få hjälp med.

## **FAIR SEX -METODEN – En Workshop i att förebygga sexuellt våld**

Genom samtal om sex och relationer, ömsesidighet, samtycke, respekt och jämställdhet strävar vi genom metoden till att främja positiva sexuella upplevelser bland unga. Fair Sex -workshoparna ger ungdomarna en möjlighet att diskutera sexuella förväntningar och könsnormer på ett interaktivt och problematiserande sätt. Ett viktigt syfte är att belysa sexuella gråzoner, situationer då respekt för den andra personens kropp och integritet

saknas, eller då man själv på grund av förväntningar går med på sexuella handlingar som går mot ens egen önskan. Workshoparna fokuserar på frågor som: Hur kan jag se till att jag inte gör någon illa (ens i misstag)? Hur kan jag se till att inte göra mig själv illa och hur kan jag försäkra mig om att jag agerar utifrån omtanke om mig själv och andra, snarare än utifrån normer, förväntningar och uppfattningar om vad man "borde" göra? Medan fokus i sexualundervisningen ligger på biologiska aspekter, preventivmedel etc. pratar vi i Fair Sex om de sociala aspekterna av sex och sexualitet och ger unga verktyg att fatta genomtänkta beslut kring relationer och sex vilket kan ses som stärkande av deras självständighetsprocess.

Själva undervisningsmetoden – en interaktiv workshop med deliberativa samtal – fyller en funktion i sig då det ger eleverna en möjlighet att uttrycka sina åsikter och reflektera tillsammans med andra. Därmed är undervisningsformen bemäktande (empowerment) och främjande av aktivt medborgarskap. Interaktiva metoder för att diskutera olika fenomen är också en metod som forskning om preventivt arbete förespråkar. Workshopens upplägg bygger på att öppna upp för och avdramatisera diskussioner om sex; att sakligt prata om sex under avslappnade men ordnade former, ofta i könsblandade grupper, vilket är något som inte alla har erfarenhet av. Workshopen är uppbyggd i två delar, där vi träffar gruppen 75-90 minuter per gång vid två olika tillfällen. Detta möjliggör en fördjupning hos respektive grupp, där planeringen inför andra workshopen möjliggör att återkomma till och ta fasta på de teman som känts särskilt angelägna eller problematiska för gruppen i fråga. Att elevernas åsikter och frågeställningar formar workshopen är ett sätt att försäkra oss om att metoden är relevant för målgruppen.

Det är också ett sätt att sprida fakta och ge en annan bild av sex, sexualitet och sexuellt våld än den förenklade bild som ofta presenteras i filmer, reklam, veckotidningar och pornografi. Dessutom är workshopen normkritiskt utarbetad, vilket syftar till att bredda synen på sex och sexualitet, så väl i innehåll som i grafik. Att workshopen är normkritiskt utformad är en ansats i att elever ska kunna relatera till de exempel som finns i materialet oberoende av könstillhörighet, sexuell identitet, sexuell läggning, funktionsförmåga etc. Dessutom öppnas synen på sex till att inte enbart handla om vissa normativa sexuella praktiker. Genom att jobba för att aktivt förebygga våld och bredda synen på sexualitet tas ansatser i vad ungdomslagen strävar efter, att främja likställdhet och jämlikhet och inte minst skapa goda grunder för gemenskap, solidaritet och sunda levnadsvanor.

*Oscar Ohlis, Rikskoordinator på Ungdomsakademin*



# NUORTEN TIETO- JA NEUVONTATYÖN EUROOPPALAISET PERIAATTEET

Hyväksytty Cascaisissa, Portugalissa 27.4.2018 ERYICAn  
(European Youth Information and Counselling Agency) 29. yleiskokouksessa

## Johdanto

Elämme monimutkaisissa, muuttuvissa ja digitalisoituneissa yhteisöissä sekä verkostoituneessa maailmassa, joissa kohtaamme monia mahdollisuuksia ja haasteita. Mahdollisuus saada tietoa sekä kyky arvioida ja hyödyntää sitä on yhä tärkeämpää nuorille Euroopassa ja sen ulkopuolella. Nuorten tieto- ja neuvontatyö tukee nuoria tavoitteiden saavuttamisessa sekä edistää heidän aktiivista yhteiskunnallista osallistumistaan. Tietoa tulee tarjota tavoilla, jotka lisäävät nuorten valinnan vaihtoehtoja sekä edistävät heidän itsenäisyyttään ja sosiaalista vahvistumistaan.

Demokratian, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen tarkoittaa, että nuorilla on oltava mahdollisuus saada kattavaa, puolueetonta, ymmärrettävää ja luotettavaa tietoa, joka perustuu heidän kysymyksiinsä ja tarpeisiinsa. Tiedonsaantioikeus on tunnustettu Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, Yleissopimuksessa lapsen oikeuksista, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä Euroopan neuvoston suosituksissa N° (90) 7, CM/Rec(2010)8 ja CM/Rec(2016)7, jotka koskevat nuorille annettavaa tietoa ja neuvontaa sekä nuorten oikeutta saada tietoa oikeuksistaan. Tämä oikeus on perusta myös Euroopan unionin nuorille suunnatulle tiedottamiselle.

Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut tarjoavat tietoa nuoria kiinnostavista aiheista eri tavoin, kuten tiedottamalla, neuvomalla, tukemalla, valmentamalla, kouluttamalla, verkostoitumalla yhteistyökumppaneiden kanssa sekä ohjaamalla eteenpäin asiantuntijapalveluihin. Tavoitteena on nuorten osallistaminen ja sosiaalinen vahvistaminen. Palveluita voidaan tarjota fyysisissä palvelupisteissä tai muissa toimintaympäristöissä. Eurooppalaiset periaatteet toimivat suosituksena nuorten tieto- ja neuvontatyölle. Periaatteet muodostavat lähtökohdan, jolle kattavaa, resursoitua, yhtenäistä ja koordinoitua nuorten tieto- ja neuvontatyötä koskevat vähimmäisvaatimukset ja laatutoimenpiteet tulisi määrittää. Nämä seikat tulisi huomioida olennaisena osana kunkin maan nuorisopolitiikkaa.

# PERIAATTEET:

## 1. RIIPPUMATON

- 1.1 *Tarjottava tieto on kattavaa, antaa yleiskuvan saatavilla olevista vaihtoehdoista ja perustuu moniarvoisiin ja luotettaviin lähteisiin.*
- 1.2 *Tarjottava tieto on riippumatonta kaikista uskonnollisista, poliittisista, aatteellisista ja kaupallisista vaikutteista.*
- 1.3 *Rahoituslähteet eivät vaikuta näiden periaatteiden soveltamiseen nuorten tieto- ja neuvontapalveluissa.*

## 2. SAAVUTETTAVA

- 2.1 *Yhdenvertainen mahdollisuus käyttää nuorten tieto- ja neuvontapalveluita tulee varmistaa kaikille.*
- 2.2 *Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat helposti saavutettavia, kiinnostavia ja näkyviä nuorille.*
- 2.3 *Nuorille suunnattu tieto on ymmärrettävää heille.*

## 3. KATTAVA

- 3.1 *Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat avoimia kaikille nuorille ilman minkäänlaista syrjintää.*
- 3.2 *Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat maksuttomia kaikille nuorille.*
- 3.3 *Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut pyrkivät tavoittamaan kaikki nuoret tavoilla, jotka ovat vaikuttavia ja tarkoituksenmukaisia eri ryhmille sekä erilaisiin tiedontarpeisiin.*

## 4. TARVEPERUSTEINEN

- 4.1 *Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut perustuvat nuorten tarpeisiin.*
- 4.2 *Tarjolla oleva tieto kattaa kaikki nuorille merkittävät aiheet.*
- 4.3 *Jokaista nuorta on kunnioitettava yksilönä ja kaikki vastaukset on yksilöitävä siten, että ne ovat vaikuttavia ja tarkoituksenmukaisia.*
- 4.4 *Nuorten tieto- ja neuvontatyössä tulee olla riittävästi henkilöstöresursseja, jotta yksilöllinen tuki ja palvelut voidaan varmistaa.*

## 5. VAHVISTAVA

- 5.1 *Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut vahvistavat nuoria sosiaalisesti ja edistävät heidän itsenäisyyttään.*
- 5.2 *Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut tukevat nuorten media- ja informaatiolukutaitoja, jotta he osaavat toimia turvallisesti ja vastuullisesti.*
- 5.3 *Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut edistävät nuorten aktiivista kansalaisuutta ja osallisuutta.*

## **6. OSALLISTAVA**

- 6.1 Nuoret osallistuvat nuorille suunnatun tiedon tuottamiseen, levittämiseen ja arviointiin kaikilla tasoilla ja kaikissa muodoissa.*
- 6.2 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut tarjoavat mahdollisuuksia nuorten vertaistoiminnalle.*
- 6.3 Nuoria kannustetaan antamaan palautetta osana nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden jatkuvaa kehittämistä.*

## **7. EETTINEN**

- 7.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut kunnioittavat nuorten oikeutta yksityisyyteen, luottamuksellisuuteen ja nimettömyyteen. Palvelut tarjoavat nuorille turvallisen ympäristön.*
- 7.2 Tiedon valintakriteerit tehdään näkyviksi ja ymmärrettäviksi. Tiedon tuottaja ja tarkoitus ovat selkeät ja näkyvät.*
- 7.3 Kaikki tuotettu tai jaettu tieto on täsmällistä, kattavaa, ajantasaista ja luotettavaa.*

## **8. AMMATILLINEN**

- 8.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalveluita tarjoavat koulutetut työntekijät ammatillisella otteella.*
- 8.2 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijöillä on media- ja informaatiolukutaitoja.*
- 8.3 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut toimivat yhteistyössä tärkeimpien sidosryhmien kanssa nuorten tiedontarpeiden ja yhteistyömahdollisuuksien tunnistamiseksi, asiantuntijuuden jakamiseksi sekä nuorille suunnatun tiedon näkyvyyden lisäämiseksi.*
- 8.4 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijät tekevät yhteistyötä paikallisella, alueellisella, kansallisella, eurooppalaisella ja kansainvälisellä tasolla sekä jakavat hyviä käytäntöjä ja osaamista.*
- 8.5 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijöiden tehtävänä on varmistaa, että nuorilla on riittävät tiedot ja taidot heille suunnattujen digitaalisten palveluiden hyödyntämiseen.*

## **9. ENNAKOIVA**

- 9.1 Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat innovatiivisia valitessaan strategioita, menetelmiä ja työkaluja nuorten tavoittamiseksi.*
- 9.2 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijät ovat tietoisia uudenlaisesta työmuotoon liittyvästä kehityksestä ja olennaisista laeista, ja he pitävät itsensä ajan tasalla nuorten trendeistä.*
- 9.3 Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijät toimivat aktiivisesti ja ennakoivasti median ja tiedon kentällä varmistaen, että nuorille suunnattu laadukas tieto on näkyvää.*

# Lisätietoa

## Tutustu näihin toimijoihin/tahoihin, kysy neuvoa ja ehdota yhteistyötä:

### **Erilaiset oppijat (Erilaistenoppijoidenliitto.fi)**

Valtakunnallinen lukijärjestö, joka tarjoaa tukea, neuvontaa ja koulutusta ammattilaisille, vanhemmille ja erilaisille oppijoille.

### **Ihmisoikeusliitto (Ihmisoikeusliitto.fi)**

Ihmisoikeusliitto tarjoaa asiantuntevaa koulutusta yhdenvertaisuudesta, vähemmistöjen oikeuksista ja sukupuolittuneesta väkivallasta sekä koulutusta ihmisoikeuksien perusteista.

### **Invalidiliitto (Invalidiliitto.fi)**

Fyysisesti vammaisten ihmisten vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö.

### **Koordinaatti (Koordinaatti.fi)**

Koordinaatti on nuorten tieto- ja neuvontatyön valtakunnallinen osaamiskeskus, jonka tehtävänä on kehittää nuorten tieto- ja neuvontatyötä sekä vahvistaa siihen liittyvää osaamista, ymmärrystä ja yhteistyötä sekä tuottaa tietoa nuorisotyön ammattilaisille.

### **Kuuloliitto ry (Kuuloliitto.fi)**

Tavoittelee yhteiskuntaa, joka on kuulovammaiselle esteetön ja saavutettava. Välittää mm. kokemuskouluttajia.

### **Kuurojen liitto (Kuurojenliitto.fi)**

Valtakunnallinen keskusliitto, jonka tehtävä on taata kuurojen ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutuminen.

### **Kynnys ry (Kynnys.fi)**

Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisten oikeuksien toteutumiseksi työskentelevä järjestö, joka tukee ja aktivoi vammaisia henkilöitä toimimaan itse omien oikeuksiensa puolesta, tekee vaikuttamistyötä ja toimii asiantuntijana vammaisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

### **Kölvín monikulttuurinen nuorisotyö ry (Kolvi.fi)**

Ennaltaehkäisevää monikulttuurista poikatyötä Tampereella. Pitkä kokemus kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisestä työstä pakolais- ja maahanmuuttajataustaisten nuorten miesten tukemisessa ja vahvistamisessa.

### **Nuoret muslimit ry (Numu.fi)**

Pyrkii virkistämään ja kehittämään nuoria niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Pää tavoitteita ovat aktivoiminen, vahvistaminen ja yhdistäminen. Järjestö edesauttaa nuorten muslimien osallistumista kaikkeen järjestö-, yhdyskunta- ja viranomaistoimintaan.

### **Nuorisoyhteistyö Seitti (Seittiweb.org)**

Neljän vammaisjärjestön yhteistyöverkosto, joka järjestää vapaa-ajan toimintaa eri tavoin liikuntavammaisille ja pitkäaikaissairaille nuorille. Seitin yhteistyöjärjestöjä ovat Invalidiliitto ry, Kynnys ry, Lihastautiliitto ry, Suomen CP-liitto ry ja Tatu ry.

### **Näkövammaisten liitto ry (Nkl.fi)**

Suomen näkövammaisyhdistysten kattojärjestö edistää sokeiden ja heikkonäköisten ihmisten oikeuksien toteutumista, tuottaa erityispalveluja ja toimii Suomessa asiantuntijana näkövammaisuuteen ja näkemiseen liittyvissä asioissa. Tarjoaa tietoa mm. saavutettavuudesta ja esteettömyydestä.

### **Pakolaisneuvonta ry (Pakolaisneuvonta.fi)**

Asiantuntijajärjestö, joka tarjoaa koulutusta ulkomaalais- ja pakolaisoikeudesta.

### **Plan Suomi (Plan.fi)**

Planin maahanmuuttajatyö ehkäisee oppivelvollisuuden loppupuolella tai sen jo umpeuduttua Suomeen muuttaneiden nuorten syrjäytymistä sekä tukee heidän aktiivista kansalaisuutta. Planin globaalikoulu -toiminnan kautta voit kutsua vierailijan puhumaan kanssanne lapsen oikeuksista.

### **Rauhankasvatusinstituutti (Rauhankasvatus.fi)**

Rauhan- ja globaalikasvatuksen asiantuntijajärjestö. Tarjoaa koulutusta rauhankasvatuksen teemoista, kuten syrjintään puuttumisesta ja yksilöiden ja ryhmien välisen konfliktien väkivallattomasta ratkaisemisesta.

### **Seta (Seta.fi)**

Ihmisoikeusjärjestö, jonka tavoitteena on, että kaikki voisivat elää yhdenvertaisina riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. Seta tekee nuorisotyötä ja tarjoaa koulutusta eri alojen ammattilaisille.

### **Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry (Alli.fi)**

Nuorisoalan kattojärjestö, jonka tavoitteena on nuorten hyvinvointi. Tavoitetta edistetään muun muassa tarjoamalla nuorisoalalle neuvontaa ja koulutusta yhdenvertaisuuden teemasta ja koordinoimalla järjestöjen ja viranomaisten vihapuheen vastaista toimintaa.

### **Suomen Pakolaisapu (Pakolaisapu.fi)**

Kansainvälisen pakolaistyön asiantuntija, joka tukee pakolaisia ja siirtolaisia kohti uutta alkua ja edistää heidän perusoikeuksiaan.

### **Suomen Punainen Risti (Punainenristi.fi)**

Humanitaarinen järjestö, joka ylläpitää Suomessa vastaanottoyksiköitä sekä nuorten turvataloja. Järjestö tekee monipuolisesti työtä nuorten ja perheiden auttamiseksi sekä koordinoi valtakunnallisia rasminvastaisia kampanjoita ja tukee maahan muuttaneiden kotoutumista.

### **Tasa-arvovaltuutettu (Tasa-arvo.fi)**

Tasa-arvovaltuutettu valvoo tasa-arvolain noudattamista. Tasa-arvovaltuutetun toimiston sivuilta löydät tietoa ja ohjeita tasa-arvolaisista kielletystä syrjinnästä ja sukupuolten tasa-arvon edistämisestä sekä saat neuvoja tasa-arvosuunnitteluun.

### **Transtukipiste (Transtukipiste.fi)**

Setan yhteydessä toimiva tukipiste tarjoaa ja kehittää tukipalveluja transihmisille, sukupuoliristiriitaa tai sukupuoltaan pohtiville ja heidän perheenjäsenilleen. Transtukipiste tarjoaa koulutusta myös ammattilaisille.

### **Yhdenvertaisuusvaltuutettu (Syrjinta.fi)**

Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo yhdenvertaisuuslain noudattamista. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolta saat neuvoja ja ohjeita yhdenvertaisuuden edistämiseen ja yhdenvertaisuussuunnitteluun.

## **Hyödynnä näitä julkaisuja:**

Art Against Racism. Opas rasminvastaisesta taidetoiminnasta nuorten kanssa. (Allianssi ry, 2015) [issuu.com/allianssiry/docs/aar\\_nettiin](http://issuu.com/allianssiry/docs/aar_nettiin)

Compasito, Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja, jossa on paljon käytännön työkaluja ja harjoituksia lasten kanssa arvojen ja erilaisten sosiaalisten kysymysten käsittelyyn. Harjoitukset on tarkoitettu 6–13-vuotiaille. (Lasten keskus, 2012) [www.lapsenoikeudet.fi/wp-content/uploads/Compasito.pdf](http://www.lapsenoikeudet.fi/wp-content/uploads/Compasito.pdf)

Esteettömyys luo yhdenvertaisuutta. (Kaisa Karvosen & Iita Makkosen artikkeli julkaisussa Kohti digitaalista nuorisotyötä. Toim. Heikki Lauha & Suvi Tuominen. Verke, 2016) [verke.org](http://verke.org)

Kirjanmerkit – käsikirja verkon vihapuheen torjumiseen ihmisoikeuskasvatuksen avulla. (Euroopan neuvosto, 2014) [eivihapuheelle.fi/kirjanmerkit](http://eivihapuheelle.fi/kirjanmerkit)

Kop kop – Pääseekö sisään? Yhdenvertaisen järjestötoiminnan opas urheilu- ja nuorisoyhteisöille. (Sisäasiainministeriö, 2011) [yhdenvertaisuus.fi](http://yhdenvertaisuus.fi)

Koulu vailla vertaa! Yhdenvertaisuusopas kouluille. (Rauhankasvatusinstituutti, 2016): [rauhankasvatus.fi/opettajille/yhdenvertaisuusopas](http://rauhankasvatus.fi/opettajille/yhdenvertaisuusopas)

Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2017 (Allianssi ry ja Kuntaliitto, 2017)

Rakentavaa vuorovaikutusta, opas demokraattisen osallisuuden vahvistamiseen, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalismien ennaltaehkäisyyn. (Opetushallitus, 2017) [oph.fi/julkaisut/2017/rakentavaa\\_vuorovaikutusta](http://oph.fi/julkaisut/2017/rakentavaa_vuorovaikutusta)

R-sana. Kirja rasismista ja siihen puuttumisesta. (Kanninen Satu & Markkula Heli, 2011). [www.pelastakaalapset.fi/tietoa-meista/julkaisut/](http://www.pelastakaalapset.fi/tietoa-meista/julkaisut/)

Tasa-arvotyö on taitolaji, opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. (Opetushallitus, 2015) [oph.fi/julkaisut/2015/tasa\\_arvotyö\\_on\\_taitolaji](http://oph.fi/julkaisut/2015/tasa_arvotyö_on_taitolaji)

Vihapuhe ja sananvapaus. Työkaluja teemojen käsittelemiseen. (Koulukino ry / Katri Schroderus, 2017) [www.mediakasvatus.fi/materiaalit](http://www.mediakasvatus.fi/materiaalit)

Vihapuheesta dialogiin – koulutusmateriaali vihapuhetta käsitteleville oppitunneille. (Plan Suomi 2017) [www.globaalikoulu.net/materiaalit/](http://www.globaalikoulu.net/materiaalit/)

We CAN! Taking action against hate speech through counter and alternative narratives. (Euroopan neuvosto, 2017) [www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/we-can-alternatives](http://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/we-can-alternatives)

Älä oleta - Normit nurin! (Seta ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry, Suomen Lukiolaisten Liitto SLL ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS, 2013) [issuu.com/normitnurin](http://issuu.com/normitnurin)

## Lue lisää ja etsi menetelmiä seuraavilta nettisivustoilta:

### **Ahtisaaripaiva.fi**

Ahtisaari-päivän aineistosta löydät materiaalia kuuteen teemaan: Neuvottelutaidot, Vuorovaikutus ja empatia, Osallistuminen ja vaikuttaminen, Rauhankasvatus, Konfliktinratkaisusimulaatio sekä Suomi ja konfliktimaat.

### **Eimeidankoulussa.fi**

Tasa-arvovaltuutetun oppimateriaali seksuaalista häirintää vastaan.

### **Eivihapuheelle.fi**

Ei vihapuheelle -liike on nuorten liike, jonka tavoitteena on edistää sananvapautta ja yhdenvertaisuutta verkossa ja sen ulkopuolella. Sivustoilla tietoa vihapuheesta ja materiaalia työskentelyyn nuorten kanssa.

### **Esteeton.fi**

Invalidiliiton esteettömyyskeskuksen sivut, joilla paljon tietoa (erityisesti rakennetun ympäristön) esteettömyydestä.

### **Ihmisoikeudet.net**

Sivustolle on koottu perustiedot ihmisoikeuksista ja erilaisia toiminnallisia harjoitteita.

### **Maailmankoulu.fi**

Maailmankoulu on Rauhankasvatusinstituutin ylläpitämä resurssikeskus opettajille ja muille kasvattajille. Sivustolla on runsaasti menetelmiä, oppaita ja teemoittain valmisteltuja kokonaisuuksia yhdenvertaisuudesta.

### **Misi.hel.fi**

Sivustolla esitellään Helsingin kaupungin Minun Silmin, Sinun Silmin -ohjelma. Se antaa konkreettisia ajattelun ja toiminnan välineitä arjen tilanteiden ja konfliktien kohtaamiseen ja ratkaisemiseen väkivallattomasti. Ohjelma pohjautuu näyttöön perustuvaan vihapuheen, ääriajattelun ja vastakkainasettelun torjuntaan tähtäävään ICTThinking©-metodiin ja sen tavoite on vähentää konflikteja, jotka syntyvät esim. rasismista ja erilaisuuden pelosta tai ryhmien välisistä ennakkoluuloista.

### **Nuorisotutkimusseura.fi**

Tutustu esimerkiksi Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarjaan.

### **Nuorisotyö.rauhankasvatus.fi**

Rauhankasvatusinstituutin nuorisotyön sivuilta löydät menetelmiä ja ideoita yhdenvertaisuuden teemojen käsittelyyn nuorten parissa. Lisäksi siellä on tietoa ajankohtaisista yhdenvertaisuutta käsittelevistä seminaareista, opintomatkoista ja opintokokonaisuuksista Suomessa ja kansainvälisesti.

### **Ruskeattytöt.fi**

Ruskeat Tytöt on ensimmäinen suomalainen, pääasiassa suomenkielinen media ruskeilta ihmisiltä ruskeille ihmisille.

### **Tasa-arvokasvatuksessa.fi**

Opiskelupaketti tasa-arvoisemman ja sukupuolitietoisemman oppimisympäristön rakentamiseen.

### **Yhdenvertaisuus.fi**

Sivusto on monipuolinen tieto- ja materiaalipankki yhdenvertaisuuden teemoista. Sivuilta löytyy tietoa lainsäädännöstä ja tutkimuksista sekä eri vähemmistöistä. Lisäksi sivuille on kerätty koulutusmateriaaleja sekä tietoa ajankohtaisista tapahtumista ja meneillään olevista kampanjoista.

### **Yhdenvertaisuus.finlex.fi**

Oikeusministeriön tuottama yhdenvertaisuuden arvioinnin työkalu on tarkoitettu apuvälineeksi yhdenvertaisuuden edistämistyötä tekeville toimijoille.







OULU

Opetus- ja  
kulttuuriministeriö



***Kaikki mukana? Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön*** on tarkoitettu tukemaan yhdenvertaisuussuunnittelun prosessia joko nuorisopalveluiden tai yksittäisen nuorisotyön toiminnan tasolla. Osaamiskeskus Koordinaatti on tuottanut oppaan yhteistyössä kokeneiden yhdenvertaisuusasiantuntijoiden kanssa, koska tarvittavaa materiaalia nuorisotyön yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemiseen ei ole ollut saatavilla.

Opas käsittelee yhdenvertaisuussuunnitelman teon eri vaiheita: ammattieettisten arvojen pohdintaa, uusien käsitteiden haltuunottoa, nykytilanteen kartoitusta, toimenpiteiden valintaa, valmiista suunnitelmasta tiedottamista sekä yhdenvertaisuustyön jatkuvaa arviointia ja päivittämistä. Painotamme suunnittelutyössä herkkyyttä huomioida nuorten identiteettien moninaisuutta ja tunnistaa syrjiviä käytänteitä.

Oppaaseen on poimittu vinkkejä kansalaisjärjestöjen materiaaleista ja esimerkkejä oppilaitosten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyöstä. Nuorten ja toimialan asiantuntijoiden kommenttipuheenvuorot haastavat pohtimaan nuorisotyön yhdenvertaisuutta.